

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Antropoloji Anabilim Dalı

**GÖÇ, ENTEGRASYON VE KÜLTÜREL DEĞİŞME: KADIN
SÜNNETİ ÖRNEĞİ**

Pınar ARSLAN

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2025

GÖÇ, ENTEGRASYON VE KÜLTÜREL DEĞİŞME: KADIN SÜNNETİ ÖRNEĞİ

Pınar ARSLAN

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Antropoloji Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2025

KABUL VE ONAY

Pınar Arslan tarafından hazırlanan “Göç, Entegrasyon ve Kültürel Değişme: Kadın Sünneti Örneği” başlıklı bu çalışma, 17 Nisan 2025 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Prof. Dr. Meryem BULUT (Başkan)

Doç. Dr. Kameray ÖZDEMİR (Danışman)

Doç. Dr. Ayşe YILDIRIM (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN
Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

...../...../.....

Pınar ARSLAN

¹“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

(1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü** üzerine **enstitü veya fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internette paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü** üzerine **enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı** ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

(3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum tarafından** verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü** üzerine **üniversite yönetim kurulu tarafından** verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez **danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü** üzerine **enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.**

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Doç.Dr. Kameray ÖZDEMİR** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Pınar ARSLAN

TEŞEKKÜR

Uzun yıllardır nezaketi ve sabrıyla bana Danışmanlık yapan değerli hocam Doç.Dr. Kameray ÖZDEMİR'e,

Tez Jürimde yer alarak beni onurlandıran kıymetli Prof.Dr. Meryem BULUT'a,

Değerli Bölüm Başkanımız Prof.Dr. Yılmaz Selim ERDAL'a,

Birikimlerini ve desteğini benden esirgemeyen ve çalışmayı tamamlamamda en büyük desteği veren can dostum Doç. Dr. Ayşe YILDIRIM'a

Her pes edişimde bana destek olan ve motive eden kıymetli dostum Dr. Süheyla GEDİK ZIMMERMANN'a

Ömrüm boyunca öğretimim için hep destek ve ışık olan canım annem Ulun ARSLAN'a

Ve her zaman destekçim olan kardeşim Murat Can ARSLAN'a

sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

ARSLAN Pınar, *Göç, Entegrasyon ve Kültürel Değişme: Kadın Sünneti Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2025

Tarihsel bir bağlama sahip olan kadın sünneti, dış dişi genitalin kültürel ve dini nedenlerden ötürü kısmen ya da tümüyle çıkarılmasını içeren geleneksel bir pratik olarak karşılık bulmaktadır. Dünyanın farklı bölgelerinde farklı etnik ve dinsel gruplar tarafından yüzyıllardır uygulandığı bilinmekle birlikte uygulanan toplumlar için kültürün ayrılmaz bir parçası olarak kabul görmektedir. Bu bağlamda kadın sünnetinin yaygın olarak görüldüğü toplumlardan biri Somali'dir. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu 2021 verilerine göre Somali'de 15-49 yaş arası kadın ve kız çocuklarından yüzde %99'u sünnet edilmiştir.

Bu çalışma göç ile kültürel mekânları değişen ve buna bağlı gerçekleşen sosyal değişim ve dönüşümlerle uyum süreci yaşayan Somalili sığınmacılar özelinde kadın sünneti uygulamasında entegrasyonun rolünü ele almıştır. Çalışmanın alanını Burdur oluşturmuştur. Çalışma ile bu tür olumsuz etkilere sahip olduğu ileri sürülen geleneklerin göçmen grupların göç edilen toplumdaki entegrasyonuna bağlı olarak ortadan kalkma eğilimi gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Kadın Sünneti, Göç, Entegrasyon, Kültürel Değişme, Somali

ABSTRACT

ARSLAN Pınar, Migration, Integration and Cultural Change: The Case of Female Genital Mutilation, Master's Thesis, Ankara, 2025

Female circumcision, which has a historical context, is a traditional practice that involves the partial or complete removal of the external female genitalia for cultural and religious reasons. Although it is known that it has been practiced by different ethnic and religious groups in different parts of the world for centuries, it is accepted as an integral part of the culture of the societies where it is practiced. In this context, Somalia is one of the societies where female circumcision is common. According to the United Nations Children's Fund 2021 data, 99% of women and girls between the ages of 15-49 in Somalia have been circumcised.

This study addressed the role of integration in the practice of female circumcision in the case of Somali asylum seekers who have changed their cultural environment due to migration and experiencing social change, transformations and integration process accordingly. The field of study was Burdur. The study concluded that such traditions, which are claimed to have negative effects, tend to fade out due to the integration of immigrant groups in the societies they migrate to.

Keywords

Female Genital Mutilation, Migration, Integration, Cultural Change, Somali

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
GİRİŞ	1
1.BÖLÜM :YÖNTEM VE TEKNİKLER	4
1.1. KONU, SORUN VE AMAÇ	4
1.2. YÖNTEM	5
1.3. ARAŞTIRMA TEKNİKLERİ	7
1.3.1.Alan, Görüşmeler ve Gözlemler.....	8
2. BÖLÜM : KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	11
2.1. TEMEL KAVRAMLAR	11
2.1.1. Kadın Sünneti.....	11
2.1.1.1.Adlandırma/Tanımlama.....	11
2.1.1.2. Kadın Sünneti Çeşitleri.....	13
2.1.1.3. Tarihsel Arkaplan ve Uygulama Alanları.....	15
2.1.1.4. Kadın Sünneti Nedenleri	19
2.1.2. Kadın Sünnetinden Kaynaklanan Sorunlar.....	21
2.1.3. Kadın Sünneti ve İnsan Hakları.....	23
2.2. KOMÜNİTAS'DAN KÜLTÜRLEŞMEYE	27
2.2.1. Göç.....	31

3. BÖLÜM: ALAN BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	36
3.1. SOMALİLİ SİĞINMACILARIN GÖÇ ETME NEDENLERİ.....	36
3.1.1. İç Savaş, Çatışmalar ve Güvenlik	37
3.1.2. Kadın Sünneti Uygulamasından ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet Olaylarından Yeni Kuşakları Uzaklaştırmak.....	38
3.1.3. Eğitim ve Sağlık.....	43
3.2. SOMALİLİ SİĞINMACILARIN BURDUR'A İLK GELDİKLERİ YILLARDA KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR.....	45
3.3. EŞİKSELLİK SÜRECİNDE SOMALİLİ SİĞINMACILARIN ENTEGRASYONU VE KÜLTÜREL DEĞİŞME.....	47
3.3.1. Göçmenlerin Entegrasyonu Amacıyla Yürütülen Çalışmalar.....	51
3.3.2. Burdur İlinde Somalili Sığınmacılara Karşı Yerel Halkın Tutumları ve İlişkiler.....	52
3.4. ENTEGRASYON VE KÜLTÜREL DEĞİŞMENİN KADIN SÜNNETİ GELENEĞİNE ETKİSİ.....	53
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	58
KAYNAKÇA.....	61
EK1 ORJİNALLİK FORMU.....	67
EK 2 ETİK KURUL MUAFİYET FORMU.....	69

GİRİŞ

Günümüz dünyasında savaşlar, küreselleşmenin yol açtığı eşitsizlikler, ekonomik krizler gibi etmenlerin bir sonucu olarak kitlesel göçlerin muazzam bir ivmeye sahip olduğu söylenebilir. Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü (UNHCR) Nisan 2024 verilerine göre dünyada göçmen sayısı 120 milyondur. Bu göçlerin en belirgin özelliği, göç rotasının, güney ülkelerinden hem gelir düzeyi yüksek hem de daha iyi yaşam koşullarına sahip olduğu düşünülen kuzey ülkelere doğru gerçekleşmesidir. Sözelimi Irak ve Suriye gibi ülkelerdeki savaşlar sonrası görülen kitlesel göçler, Sovyet Bloku'nun dağılmasının ardından yaşanan ekonomik amaçlı göçler, Kuzey Afrika'nın hem ekonomik hem de savaşların tetiklediği göçlerin rotasının güney ülkelerinden kuzey ülkelere doğru olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır.

Bu denli büyük ölçüde gerçekleşen göç, hiç kuşku yok ki özellikle göç etme esnasında, göç eden bireyler açısından çok sayıda olumsuzluğu içinde barındırmaktadır. Zira bu göçler yasal bir zemine sahip olmaktan ziyade daha çok illegal yollara başvurularak gerçekleşmektedir. Yine son dönemlerde sınır kapılarına yığılan göçmenlerin "püskürtülmesi", botların kullanılarak deniz yoluyla kuzey ülkelere doğru gitme çabalarında çok sayıda insanın ölüm haberleri bu gerçekliği açıkça ortaya koymaktadır. Bu haberlerden en çarpıcı olanı hiç kuşku yok ki 3 yaşındaki Aylan bebeği. Aylan bebeğin Bodrum kıyılarındaki fotoğrafı tüm dünyada mülteci kriziyle ilgili tartışmaları tetikleyecektir.¹ Özellikle mülteci sorunu Afgan kökenlilerin Türkiye sınırından geçişlerinde olduğu gibi kimi zaman sınırların aşınması kimi zaman ise siyasi bir koz olarak da kullanılmaktadır.

Öte yandan göç, yalnızca göç edenler açısından değil, hedef ülkeler için de çok sayıda soruna işaret etmektedir. Sözelimi kaynak bölüşümü "göçmenler işimizi elimizden

¹ https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/09/150904_alan_kurdi_oykusu

alıyor”² algısının ortaya çıkmasına neden olan en önemli ekonomik sorunlardan biri haline gelmiştir.

Göç aynı zamanda farklı kültürel yapıların karşılaşmasına da zemin hazırlamaktadır. Başka bir ifade ile göç edenler ile göç edilen yerde yaşayan yerli halk arasında kültürel teması doğurur. İki ya da daha fazla sayıdaki kültürün karşılaşması, çok katmanlı olmakla birlikte, en önemli sonuçlarından biri bu farklı kültürlerin birbirine etki ederek kültürleşmeye yol açması ve böylece kimlik, kültürel değişme, entegrasyon gibi süreçleri gündeme getirmesidir.

Tüm bu örnekler göçün ekonomik, siyasi ve kültürel boyutları olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çalışma göçün kültürel boyutunun etkisini, özellikle gelenek-entegrasyon ve kültürel değişme ilişkisi bağlamında, Burdur ilindeki Somalili sığınmacılar ve kadın sünneti üzerinden analiz etmeyi hedeflemektedir.

Somali’de uzun yıllardır süregelen siyasi istikrarsızlık, olumsuz ekonomik ve çevresel etmenlerle birlikte iç savaş Somali halkının, komşu ve Avrupa, Kuzey Amerika ve Orta Doğu ülkelerine göçüne sebep olmuştur. Bu kapsamda, Burdur, Isparta gibi uydu kentlere yerleştirilmiş olan Somalili sığınmacılar Türkiye’yi hem geçiş hem de hedef ülke olarak görmektedir. Geçiş ülkesi olarak Türkiye’de bulunan Somalililer’in büyük bir çoğunluğu Avrupa ya da Kuzey Amerika ülkelerine gitmeyi beklemekte ve bu eşiksellik sürecini Türkiye’de bekleyerek geçirmektedir. Bu sığınmacılardan bir bölümü Kanada gibi mültecilere yönelik açık politikaları ve çok kültürlülüğü benimseyen yapıdaki hedef ülkeleri tercih etmekte ve oralara geçiş yapabilmektedir. Bazıları ise Türkiye’de istihdam³ imkânı bulamadıkları için ekonomik sebeplere bağlı olarak kaçak yollardan Avrupa ülkelerine geçmektedir.

² Örnek bir çalışma için bkz. Uslu 2022.

³ 04/04/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile başvuru sahibi, mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma statüsü sahibi sayılan yabancıların Türkiye’de çalışmalarına ilişkin usul ve esaslar belirlenmiştir. Bu kanun ile yabancıların belli şartlarda çalışması sağlanmıştır ve bu kapsamda çalışan az sayıda Somalili bulunmaktadır (<https://www.goc.gov.tr/arama/ara/6458%20say%C4%B1%C4%B1%20Yabanc%C4%B1lar%20ve%20Uluslararası%C4%B1%20Koruma%20Kanunu>).

Bu çalışmanın alanını oluşturan Burdur ili, yukarıda sözü edildiği üzere, özellikle sığınma talebinde bulunanların üçüncü ülke talepleri kabul edilinceye kadar geçici olarak yerleştirildikleri uydu kentlerden biridir. Somalili sığınmacıların kente yerleştirilmesi ise 2000’li yılların başına tekabül etmektedir. Dolayısıyla yerel halk yaklaşık 25 yıldır Somalili sığınmacılarla yan yana yaşamaktadır. Burdur’daki Somalilerle ilgili yapılmış çalışmalar⁴ dikkate alındığında, ilk yıllarda Somalili sığınmacıların yerli halk ile ilişkilerinin daha sınırlı olduğu, sosyal dışlanmaya maruz kaldıkları ve dolayısıyla daha içe kapanık ve sünnet gibi grup kimliğini refere eden geleneklerin kimliğin sürdürülmesinde kullanıldığı belirtilmekle birlikte, zamanla yeni göçmen grupların, örneğin Suriyeli, Afgan vb, eklenmesiyle Somalili ve yerel halk arasındaki ilişkilerin dönüşüme uğradığı aktarılmaktadır.

Bu veri izleğinde, başka bir ifade ile yeni sığınmacı grupların da Burdur’a yerleştirilmesiyle birlikte yerli halk bu grupları iki kategoriye ayırmıştır: “İyicil” ve “kötücül” gruplar. Buna göre Somalililer diğer gruplarla kıyaslanarak “daha zararsız”, “uyumlu” ve “kendi halinde” olarak tanımlanmaya başlanmıştır. Önyargıların görece ortadan kalkması ise entegrasyon ve buna paralel kültürel değişime de zemin hazırlamış ve böylece sığınmacı grubun geleneksel yapısını dönüşüme uğratmıştır. Kültürel yapıyı değişime zorlayan bir diğer bağlam, yine yeni göçmen gruplarının eklenmesine paralel olarak ortaya çıkmıştır. Bu da Türkiye’ye sığınma talebiyle birlikte üçüncü ülkeye gitme başvurularının artış göstermesidir. Böylece Somalililer için üçüncü ülkeye gitme sürecinin uzaması anlamına gelmektedir. Bu tez çalışmasında Somalilerin bu yeni oluşan koşullara nasıl bir tepki verdiği ele alınacaktır.

⁴ Yıldırım, 2019

1.BÖLÜM

YÖNTEM ve TEKNİKLER

1.1.KONU, SORUN VE AMAÇ

Göç çok değişkenli bir olgu olup ekonomik, siyasal ve kültürel boyutlara sahiptir. Göçün kültürel boyutuna odaklanan bu çalışmanın konusunu Burdur'a yerleştirilen Somalili göçmenler özelinde göç, gelenek, entegrasyon ve kültürel değişim arasındaki ilişkinin kadın sünneti örneği üzerinden ele alınması oluşturmaktadır. Somali, olumsuz ekonomik ve çevresel etmenlerle birlikte iç savaş ve kıtlık gibi nedenlerden ötürü önemli oranda göç veren ülkelerden biridir. Türkiye göçmenler için üçüncü ülkeye geçiş için en uygun güzergâh üzerinde olmasının yanı sıra göçün hedef ülkelerinden biridir. Göç edenlerin bir kısmı Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği tarafından 2006 yılında Burdur'a gönderilmiş ve bu sayı 2014 yılında 708 olarak kayda geçmiştir. Aynı yıl içerisinde sığınmacı kadın oranı ise %48 olarak belirtilmiştir.⁵ 2018⁶ yılına gelindiğinde göç devam etmiş ve bu sayı 900 civarına ve kadın oranı da %60'a yükselmiştir.⁷ Kadın sığınmacıların bir kısmı yukarıda belirtilen gerekçelerle göçe katılırken bir kısmı ise kız çocuklarını sünnet uygulamasından kaçırmak amacıyla göçe dahil olmuşlardır.

Bu veriler ışığında çalışmada başat kültüre entegre olmanın göçmen gruplardaki en köklü gelenekleri dahi zamanla ortadan kaldıracığı ileri sürülmektedir. Dolayısıyla çalışmanın temel sorunsalı göç sonrası, içine dahil olunan yeni kültürel çevreye entegre olmanın kadın sünneti gibi bir geleneği nasıl aşındırdığını anlamaktır. Bu temel sorunsala bağlı olarak çalışmanın varsayımlarını şöyle sıralamak mümkündür:

⁵ Bu veriler Burdur İl Göç İdaresi ile Burdur İl Emniyet Müdürlüğü'nden temin edilmiştir.

⁶ 2018 yılında Uluslararası Koruma Başvurusu yapan yabancıların uyruklarını incelediğimizde, Somalililer'in 4. sırada yer aldığını, Türkiye çapında bakıldığında da Burdur ve Isparta illerini içine alan bölgede yoğunlaştıklarını görüyoruz.

⁷ 2024 yılı verilerinde özellikle İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi tarafından reddedilen yabancı sayısının fazla olması sebebiyle Burdur'da yaşayan Somalili sayısı 190 civarına gerilemiştir.

- Biçimi ister zorunlu isterse gönüllü göç olsun, bireylerin ya da grupların bir kültürel çevreden ayrılıp başka bir kültürel çevreye dahil olmalarıyla sonuçlanır.
- Yeni kültürel çevreye enterasyonda kritik olan yerli grup ile ilişkilerdir.
- Göçmen gruplarının küçük kentlere yerleştirilmesi entegrasyonu güç hale getiren unsurlardan biridir.
- Yerel çevre, yeni gruba ilişkin ön yargı, ayrımcılık gibi dışlayıcı politikalar izlediğinde göçmen grup içe kapanır ve eski gelenekleri üzerinden grup kimliğini koruma stratejileri geliştirir.
- Aksi bir durumda ise yani dahil edici politikaların izlenmesi entegrasyonu sağlayarak geleneklerini de esnetir.
- Son olarak ikinci kuşak göçmen grubun başat kültürle olan ilişkisi birinci kuşaktan farklılık gösterir. Entegrasyon ikinci kuşakta daha hızlı ve etkilidir.

Çalışmanın temel sorunsalı bu varsayımlar çerçevesinde analiz edilmiştir. Ancak çalışma kültürel değişme ve gelişme arasındaki farkın bilincinde ilerleyecektir. Buna göre gelişme bilimsel bir kavram olmakla birlikte nötrdür ve gelişmenin yönü ise görelidir. Bu bağlamda Somalililer'deki kültürel değişimin olumlu ya da olumsuz oluşuna ilişkin bir kanı iddiasında değildir.

1.2.YÖNTEM

Anadolu tarihsel olarak sürekli göç alan bir bölge olmuştur. Tarihsel olan bu özelliği günümüzde de devam etmektedir. Batıdan da göç almasına karşın ağırlıklı olarak özellikle savaş, ekonomik krizler ve kıtlık gibi nedenlerden ötürü Orta Doğu ve Afrika ülkelerinden göç almaktadır. Bu ülkelerden biri de özellikle son 20 yılda kitlesel olarak Türkiye'ye göç eden ve bu çalışmanın odak grubu olan Somalililer'den oluşmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından sığınma talepleri kabul edilen Somalililer üçüncü ülkeye gitme talepleri onaylanıncaya kadar, aynı zamanda Türkiye'ye özgü olan bir sığınmacı yerleştirme politikası olan uydukentlere yerleştirilmektedir. Burdur da bu

kentlerden biridir. Ne var ki sığınmacıların Burdur gibi küçük bir kente yerleştirilmesi devlet için sığınmacıların kontrolünü sağlama işlevi görürken (Yıldırım, 2019, s.2) göçmen grup için entegrasyonu daha güç hale getirmektedir. Bunun temel nedeni küçük kentlerin görece kapalı yapısı ile yeni gelen grupları dışlayabilme potansiyelidir. Buna karşın büyük şehirlerde entegrasyon görece daha kolaydır zira kayıtlı ya da kayıtsız istihdama katılım imkanına sahip olunur ve kültürel etkileşimin daha yoğun oluşu nedeniyle yerel halkın farklılıklara aşinalığının bulunması ve bu farklılıklara karşı toleransının daha yüksek olduğu söylenebilir. Somalili sığınmacılar da uydukent olan Burdur'un bu yapısından etkilenmiş; ekonomik, kültürel vb. sosyo-ekonomik dışlamaya maruz kalmış ve böylece entegrasyon kanalları kapandığı için grup kimlik, gelenek vb. dinamikleri kullanarak içe kapanmıştır.

Buna ilaveten sığınmacıların konumları, statüleri, yaşam koşulları da buldukları ülkedeki kimi gelişmelerden etkilenmektedir. Bu bağlamda Somalilileri etkileyen gelişme Türkiye'deki yeni göç dalgasıdır. Bu yeni göç dalgasının Somalililer üzerinde olumlu ve olumsuz etkileri söz konusudur. Olumlu etkisi özellikle Suriye'de yaşanan iç savaş ve açık kapı sınır politikası ile başta Suriyeli ve diğer ülkelerden göçmelerin Burdur ilinde sayısındaki artışa bağlı olarak yerel halkın Somalililere karşı önyargılı tutumları yerini görece "selim", "uyumlu", "tehlikesiz" "kendi halinde" gibi tanımlamalara bırakmaya başlamasıdır. Yerel halkın başlardaki tavrının görece kapsayıcı hale gelmesi Somalili göçmenlerin kabul gören bir gruba dönüşmelerini sağlamıştır. Olumsuz etkisi ise Somalililer'in diğer sığınmacı grupların eklemelenmesiyle bir yandan BM vb. kurumlardan aldıkları ödeneklerin bu gruplarla bölüşülmek ve hatta kesilmesi zorunda kalınması ve üçüncü ülkeye gidiş için bekleme süresinin artması ya da imkânsızlaşmasıdır.

Önceleri üçüncü ülkeye gidinceye kadarki "bekleme" süreci görece daha kısa olduğundan grup için entegrasyon elzem olmayabilir. Ancak bekleme süresinin uzaması, ödenek kesintisi gibi unsurlar entegrasyonun aciliyetini ortaya çıkarmaktadır. 2013 yılından itibaren Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin geliştirdiği Türkçe kursları, sağlık alanına ilişkin

broşür dağıtımı vb. uyum programları entegrasyonun yukarıda belirtilen koşullardan sonra gündeme gelmesi bu açıdan anlamlıdır.

Yukarıda bahsedilen bu iki dinamiğin entegrasyon için uygun koşulları oluşturduğunu söylemek mümkündür. Burada entegrasyondan kastımız, çalışma ve eğitim hayatına katılabilen Somalili sığınmacıların yerel ile daha yakın ilişkiler geliştirmeye başlaması ve kapalı toplumdaki sosyalleşen ve uyum sağlayan bir grup olmaya adım atmalarıdır. Çok nadir olsa da yerel ile yapılan evlilikler de bunun bir göstergesidir. Somalililer'in yeni kültürel çevreye entegrasyon ve uyum sağlamaya başlaması kadın sünneti gibi geleneklerin sönümlenmesine yol açmıştır.

Çalışma'da Somalililer'in geçiş sürecinde olmaları A. Van Gennep'in eşiksellik kavramı ile tanımlanacaktır. Yanı sıra çalışma verileri Somalililer'in Burdur'a yerleştirildikleri ilk 10 yıl Turner'in communitas yaklaşımı ile farklı göçmen gruplarının eklenmesiyle içinde buldukları yeni koşullar ve entegrasyon ise Berry'nin Kültürleşme yaklaşımı çerçevesinde ele alınacaktır.

1.3.ARAŞTIRMA TEKNİKLERİ

Niteliksel bir çalışma olan bu araştırmanın verileri alan çalışması yapılarak elde edilmiştir. Alan çalışması için, Sığınmacı Somalili vatandaşlarının ikâmet ettiği Burdur ilinde çalışma gerçekleştirilmiştir. Somalili 34 kadın ve 7 erkek olmak üzere toplam 41 sığınmacı ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilerek göç ile birlikte kadın sünnetine ilişkin değişimin izleri gözlemlenmiştir. Ayrıca göç, entegrasyon ve kültürel değişimin bütüncül bir bakış açısıyla ele alınması ve anlaşılması amacıyla sığınmacılarla yapılan görüşmelerin yanı sıra yerel halkın görüşlerine de başvurulmuştur. Burdur'da ikâmet eden taksici, kuaför, fırıncı, öğretmen, emniyet görevlisi, emekli memur, ev hanımı ve Somalili sığınmacıların iş vereni olmak üzere çeşitli yaş ve meslek gruplarından 11 kişiye Somalili sığınmacılar ile ilgili izlenimleri sorulmuştur.

Çalışmada Burdur ilinde sığınmacı olarak yaşayan Somalili kadınların göç, uyum ve kültürel değişim sonucu uygulamaya yönelik görüşleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Ayrıca, konuyu farklı açıdan değerlendirmek amacıyla, kadınların bu geleneğe bağlılığının temel nedeni olan evlilik kurumunun ortağı olan erkeklerin de konuya ilişkin görüşleri sorulmuştur.

Alan çalışmasının verileri “katılımlı gözlem”, “odak grup” ve “görüşme” teknikleri uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Ayrıca fotoğraf makinesi, ses kayıt cihazı gibi ekipmanlardan yararlanılmıştır. Hazırlanan sorulardan çoğu tüm katılımcıları kapsamakla birlikte, bazı katılımcıların yaş, cinsiyet gibi özelliklerine göre farklılık göstererek yöneltilmiştir. Sığınmacı kadınların gelenekselcilik, evrenselcilik, insan hakları, feminizm konularındaki bakış açıları, meslek grupları, yaşadıkları sosyal çevre ve gelir düzeyleri arasındaki farklılıklar göz önünde bulundurulmuştur.

Sorular özellikle yaşam öykülerine odaklı sorulmuştur. Yaşam öyküleri, araştırmacıya bir gruptaki bireylerin aynı olguya ilişkin düşüncelerini anlama fırsatı sağlar. Böylece aynı olguya ilişkin çeşitlilik sağlanmış olur.

1.3.1. ALAN, GÖRÜŞMELER VE GÖZLEMLER

Görüşmeciler tez çalışmasının içeriği hakkında bilgilendirilmişlerdir. Gönüllü olarak bilgi veren katılımcıların kimliklerini ortaya çıkaracak herhangi bir bilgi kullanılmamıştır. Görüşmelerin başında kapalı bir topluluk gibi görünseler de görüşmeciler araştırmaya katkı sağlamak amacıyla, karşılıklı oluşan güven çerçevesinde deneyimlerini ve sünnet hakkındaki düşüncelerini paylaşmışlardır. Görüşmelerde Türkçe ve İngilizce dilleri kullanılmıştır.

Araştırmama konu olan ve aynı şehirde yaşadığım Somalili sığınmacılar ile iletişime geçebilmek için Burdur Mehmet Akif Ersoy Halk Eğitim Merkezi'nde Burdur'da bulunan Somalililer'e Türkçe dersleri veren öğretmen bir arkadaşımın benim için iletişim

sağlamasını ve Gatekeeper⁸ görevi üstlenerek beni özellikle kadın öğrencileriyle tanıştırmasını istedim. Birkaç öğrenci talebimi olumlu karşılayarak benimle tanıştı. Tanıştığım bu Somalili arkadaşlarım daha sonra beni diğer Somalililer’le tanıştırdı, ancak kendilerine ulaşmak ve onlarla görüşecek uygun bir ortam bulabilmek zaman aldı. Burdur İl Göç İdaresi Müdürlüğünden sığınmacılar ile görüşmeler yapabilmek amacıyla almış olduğum resmi izin kapsamında çeşitli yaş gruplarından oluşan Somalililer’le güvene dayalı kurulan diyalog çerçevesinde sürdürdüğüm alan çalışmaları değişik ortamlarda gerçekleştirilmiştir. Örneğin; daha kalabalık ve nispeten heterojen bir grubun toplandığı Burdur Mehmet Akif Ersoy Halk Eğitim Merkezi tarafından düzenlenen ve Somalili kadınların iş edinmek amacıyla devam ettiği dikiş kurslarına beni davet ettiler. Türkçe kurslarına giden ve İngilizce konuşan Somalili sığınmacıların tercümanlık etmesi sayesinde bu kurslara yaptığım ziyaretlerde hem soru cevap hem de sohbet havasında geçen görüşmeler Somalili kadının yaşamı hakkında bilgi edinmeme ışık tuttu.

Bir diğer Gatekeeper, taksici olarak çalışan bir tanıdığım, onun beni tanıştırdığı sığınmacılar ise daha genç ve eğitimlilerden oluşmaktaydı. Bu sığınmacıların çoğunun İngilizce konuşuyor olması iletişim kurma ve soruları doğrudan sorabilme kolaylığı sağladı.

Bana yöresel yemeklerini ikram ederek, yöresel kıyafetler hediye ederek ve araştırmama destek olmak amacıyla arkadaşlarıyla tanıştırmak isteyen Somalili arkadaşlar olduğu gibi görüşmeyi kabul edip sonra vazgeçen, kararlaştırılan görüşme vaktini sürekli erteleyen, ülkelerindeki kadın sünneti geleneğini idealize eden, ancak kendileri ve aileleri sünnetten kaçmamış olan ve beni İl Göç İdaresi Müdürlüğünün gizli görevlisi sanan sığınmacılar da oldu. Bunlar alan araştırmasının seyrini değiştirerek zorluklar yaşamama yol açmışlardır.

Araştırmalarımı yaparken gündelik yaşama ilişkin soruların yanıtlarını daha kolay alabilirken uygulamanın gerçekleştirilmediği ve toplumunun çoğunluğu tarafından bilinmediği bir ülkenin kadın bir bireyi olarak, özellikle sünnet ile ilgili anlatılara karşı ön yargısız olmaya ve bir kadın olarak konuyu içselleştirmemeye gayret gösterdim.

⁸ Araştırmacı ile görüşeceği kimse veya kimselerle iletişim kurulmasını sağlayan kişi.

Görüştüğüm kadınların bir çoğu uygulamanın sürdürülmesini şiddetle reddeden ya da öyle görünmeye çalışan, uygulamanın olumsuz sonuçlarına maruz kalmış olmaktan dolayı hem kız hem de erkek çocuklarına uygulamayı aktarmak istemeyen ve uygulamayı insan hakları bakış açısıyla değerlendirebilen bir grubu temsil etmekteydi.

2.BÖLÜM

KAVRAMSAL ve KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1.TEMEL KAVRAMLAR

Kadın sünneti ve göç bu çalışmanın temel kavramlarını oluşturmaktadır. Dolayısıyla öncelikle çalışmaların ana temalarını oluşturan kavramlara açıklık getirmenin faydalı olacağı kanısındayız. Ancak şunu da belirtmekte fayda var ki çalışmanın temel sorunsalı göç, entegrasyon, kültürel değişme arasındaki ilişkiyi analiz etmektir. Bu ilişkinin kadın sünneti üzerinden ele alınması tesadüfi değildir; zira uygulama ataerkil bir yapıda özellikle kadın cinselliğini kontrol etme bağlamında önemli bir yere sahiptir. Dolayısıyla bu çalışma bağlamında kadın sünnetinin ayrıntılı olarak ele alınması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

2.1.1.Kadın Sünneti

2.1.1.1.Adlandırma/Tanımlama

Kadın sünneti, tıbbi gerekçeler ve tıbbi mecburiyetler olmaksızın, sosyokültürel ve geleneksel sebeplerle, kadın dış genital/cinsel organının dış kısmında bir veya birkaç bölümünün kesilerek çıkarılması işlemidir (Büken, 2019 s.19). İnanışa göre genç kızları “kadınlığa” ve evliliğe hazırlayan kadın sünneti yüzyıllardır çoğunlukla bebeklik ile on beş yaş arasındaki kız çocuklarına uygulanmaktadır. Genelde aneztezi olmadan makas, bıçak ya da jilet gibi kesici maddelerle dış cinsiyet organlarının parçalarını geleneksel ya da dini nedenlerle keserek alma işlemidir. Türü ile yaş grubu arasında da bağlantı bulunduğu görüşmeciler tarafından ifade edilmiştir. İşlem herhangi bir tıbbi eğitim almamış kadınlar tarafından yapılır. Bu işlemi yapan kadınlara “*umuliso*” denir ve bazen işlemin yapılmasına bir erkek sünnetçi de eşlik eder. Klitorisin, vajinanın iç ve dış dudaklarının kesilerek çıkarılması ve vulva'nın iki tarafının bir araya getirilip dikilmesi şeklinde yapılan genital müdahale, tipine bağlı olarak idrar ve adet geçişi için sadece küçük bir delik bırakılarak

yapılmaktadır. Uygulama çoğunlukla, toplumun doğum görevlileri ve geleneksel sünnetçiler gibi diğer merkezi rolleri de üstlenen kişiler tarafından gerçekleştirilir.

Oldukça geniş bir uygulama alanına sahip olan kadın sünnetine çok sayıda kadının maruz kaldığı bilinmektedir. Sözgelimi UNICEF Raporu, dünya çapında 230 milyondan fazla kız çocuğu ve kadının sünnete maruz kaldığını ortaya koymaktadır.⁹ 2016 yılında yayımlanan verilerle karşılaştırıldığında %15'lik bir artış veya 30 milyon daha fazla kız ve kadın vardır. En büyük pay, 144 milyondan fazla vaka ile Afrika ülkelerinde bulunur; Asya'da sayı 80 milyondan fazla ve Orta Doğu'da 6 milyondan fazladır. Kadın sünnetinin ayrıca küçük, izole topluluklarda ve dünya çapında diasporalar arasında da uygulandığı bildirilmiştir.¹⁰

Öte yandan pratiğin kavramlaştırılmasında etkili olanın bakış açısı olduğu görülür. Buna göre “Sünnet”, uygulayıcı toplumların ve pratiği savunanların tercih ettiği bir kavramdır; bu bakımdan, pratiğe verilen özgün isim olduğu söylenebilir. Sözgelimi Somalili kadınların çoğu bu uygulamayı sünnet olarak adlandırırken eğitim seviyesi daha yüksek olan kadınların ise yapılan işlemi “Kadının Genital Sakatlanması” (*Female Genital Mutilation*) olarak tanımladığı görülmüştür. “FGM” terimi, uygulamanın neden olduğu fiziksel acıyı vurgulamak ve sağlık açısından insan hakları ihlali olarak önemini vurgulamak için kabul edilmiştir (Mitchum, 2013, s.587). Ayrıca, FGM genelde en ağır uygulama olan firavun sünnetini belirtmek için kullanılmaktadır.

“Mutilasyon” ise, “sakat bırakma” anlamına gelir ve özellikle pratiğin ortadan kaldırılmasına yönelik tutum benimseyenler tarafından kullanılmaktadır. Bu bakış açısı ile yapılan tanımlamalardan biri Dünya Sağlık Örgütü’ne aittir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) “Kadının Genital Sakatlanması” (FGM) olarak adlandırdığı “Kadın sünneti” uygulaması için 1995 yılında “Kadın cinsel organının dış kısmının kısmen ya da tamamen kesilerek alınması ve/ veya kadın cinsel organlarına kültürel ya da tıbbi olmayan nedenlerle verilen herhangi bir zarar” tanımlaması yapmıştır.

⁹ <https://data.unicef.org/resources/female-genital-mutilation-a-global-concern-2024/>.

¹⁰ <https://data.unicef.org/resources/female-genital-mutilation-a-global-concern-2024/>.

Sonuç olarak uygulamaya ilişkin adlandırma ve tanımlamalardaki esas, uygulamaya ilişkin bakış açısidir. Zira “Mutilasyon” ifadesi uygulamanın yapıldığı toplumlarda yerel halk tarafından kullanılan bir ifade değildir, uygulamanın yıkıcılığını ortaya koymak için sonradan insan hakları savunucuları tarafından türetilmiş bir kavramdır. Yerel halk uygulama için “kesim”, “sünnet”, “dikilmek” ya da “kapatılmak” gibi kelimeler kullanmaktadır. Çalışmada uygulama için “kadın sünneti” ifadesi kullanılacaktır.

2.1.1.2.Kadın Sünneti Çeşitleri

Kadın sünneti, erkek sünneti ile kıyaslandığında farklı çeşitlerinin bulunduğu görülmektedir. Kadın sünneti çeşitli cerrahi müdahaleler için kullanılan bir terimdir. Bu müdahaleler klitoris, labia, mons pubis (kasık kemiği üzerindeki yağ dokusu) ve üretral ve vajinal açıklıklar dahil olmak üzere, dışı dış genitalinin kısmen veya tamamen çıkarılmasını içerir.

Dünya Sağlık Örgütü kadın genital mutilasyonunu, herhangi bir canlı vücudunun görünümünü veya işlevini bozan fiziksel yaralanma eylemine işaret eden "mutilasyon" olarak kavramlaştırdığından daha önce söz edilmişti. Dünya Sağlık Örgütü ayrıca mutilasyonu, kadının dış genital organlarının tıbbi nedenler dışında kısmen ya da tamamen çıkarılması ya da kadın genital organlarına çizilme, delinme, yakma gibi biçimlerde zarar verilmesi olarak tanımlar.¹¹ Kadınlar ve kızlar üzerinde yapılan bu uygulamaların çoğunun 15 yaşından önce, bebeklik veya erken çocukluk dönemlerinde yapıldığı bildirilmektedir.¹²

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), kadın sünnetini önce 1995 yılında ve yeniden 2007 yılında dört ana kategoriye ayırmıştır¹³:

¹¹ Dünya Sağlık Örgütü 2014

¹² UNICEF 2013

¹³ <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/female-genital-mutilation>

Tip 1; daha yaygın olarak uygulanan, klitoridektomi adı verilen ve prepisyum ile birlikte klitorisin görünen ucu olan klitoral glansın kısmen ya da tamamen kesilerek çıkarılmasıdır (Yıldırım, 2021, s.38).

Halk arasında küçük ya da hafif sünnet olarak da nitelendirilmektedir. Son yıllarda sünnete karşı tepkilerin artması, firavun tipi olarak adlandırılan ve 3. Tip'te açıklanan sünnete göre daha az acılı ve kanamalı olması sebebiyle geleneği bırakamayan kesimler tarafından daha sık tercih edildiği yapılan görüşmelerden anlaşılmıştır.

Tip 2; klitoral glans ve dış dudaklar ile iç dudakların kısmen ya da tamamen kesilmesini kapsayan ve eksizyon olarak adlandırılan uygulama biçimidir. Bu uygulama klitorisin tamamen, labia minör ve majörün bir kısmı ya da tamamı ile çıkarılmasıdır. Tip 2'nin kendi içinde: sadece labia minörün çıkarılması, klitorisin tamamının ve labia minörün bir kısmı ya da tamamının çıkarılması ve labia minör, labia major ve klitorisin tamamen ya da kısmen çıkarılması şeklinde üç alt uygulaması bulunmaktadır (Çakar, 2021, s.368).

Tip 3; infibulasyon ya da firavun sünneti olarak adlandırılan uygulama biçimi "dikilerek kapatılma" kategorisi, dış üreme organlarının kesilerek çıkarılması ve yaranın dikilerek kapatılmasını içerir. Klitoris ve prepus ile birlikte küçük ve büyük dudakların neredeyse tümüyle kesilmesi, açık yaranın dış çeperlerinin bir araya getirilerek yaranın tümüyle dikilmesi, sadece idrar ve aybaşı kanamasının akabileceği ve küçük parmak genişliğinde olan bir açıklık bırakılır. En tahripkâr olan 3. tip kadın sünneti genelde Doğu Afrika'da uygulanmaktadır ve yaygın olarak Cibuti, Eritre, Etiyopya, Somali ve Sudan'da görülür.

Tip 4; Sembolik olarak klitorisi veya dudakları çizmek; klitorisi dağlamak; vajinayı genişletecek şekilde kesmek veya bazı ilaçlarla daraltmak olarak tanımlanan yöntemdir. Bu yöntem diğerlerine göre daha az zararlı gibi görünse de potansiyel olarak zarar verici olarak rapor edilir çünkü dış genital bölgeyi delmek, kesmek, kazımak gibi prosedürler içerir.

Yapılan saha araştırmaları, Somali'de yaygın olarak Tip 3'ün, yani firavun sünnetinin uygulandığını göstermektedir.

2.1.1.3.Tarihsel Arka Plan ve Uygulama Alanları

Kadın sünneti her ne kadar İslamiyet ve Afrika ülkeleri ise ilişkilendirilse de tarihsel bağlam dikkate alındığında Arap Yarımadası, Asya ve Orta Doğu'nun yanı sıra Avustralya, Fransa, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri gibi Batı ülkelerinde de karşımıza çıkmaktadır.

Kadın sünnetinin İslamiyet ile ilişkilendirilmesi, geleneğin daha çok Müslüman ülkelerde yaygın oluşuyla açıklanabilir. Ancak kadın sünneti İslamiyet'in yanı sıra Hıristiyan ve Yahudi inançlarının bazı taraftarları arasında da uygulama alanına sahiptir. Buna ilaveten bireysel ruhların ve doğüstü güçlerin varlığına inanan bazı animistler arasında uygulandığı da bilinmektedir (Soyer, 2014, s.404). Dahası tarihselliği dikkate alındığında kadın sünnetinin Hıristiyanlık'tan ve İslamiyet'ten önceye, Antik Mısır'a, dayandırıldığı görülmektedir.

Kadın sünneti yaklaşık 2500 yıldır varlığını sürdürmektedir. Kadın sünnetinin ortaya çıkışı ile ilgili çok fazla bilgi bulunmamakla birlikte, ilk olarak milattan önce Mısır'da kadın mumyalar üzerinde görülen ve duvar resimlerinde de yer alan sünnet vakası, bu geleneğin çok eskilere dayandığını ve uzun yıllardır devam ettiğini göstermektedir. Ayrıca sünnet uygulamasının Afrika'nın bazı bölgelerinde, Filipinler, Yukarı Amazon kabileleri ve Avustralya'da Arunta kabilesi kadınları tarafından da gerçekleştirildiği bilinmektedir (Soyer, 2014, s.404).

Herodot (M.Ö. 425-484) ve Strabo (M.Ö. 64-M.S. 23) gibi Yunan tarihçi ve coğrafyacıların tarihi bilgi ve belgelerine göre uygulama ilk kez ve Mısır'da görülmüştür. Tarihçilerin babası olarak görülen Herodot tarafından dünyanın bilinen en eski ameliyatı olarak tanımlanmaktadır (Büken, 2019, s.23). Herodot, Kolhisliler, Mısırlılar ve Etiyopyalılar'ın, ilk zamanlardan beri sünneti uygulayan tek millet olduklarını söyler ancak ifadelerinde kadın sünnetinden açıkça bahsetmez (Johnsdotter, 2012 s.93). *Bu âdeti kim kimden aldı, Mısırlılar mı Etiyopyalılar'dan, yoksa bunlar mı onlardan bunu bilemem; zira belli bir şey*

ki, bunlarda bu adet çok eskidir”der Herodot.¹⁴ Yunanlılar’ın ve Romalılar’ın dünya ülkeleri ve halkları hakkında edindikleri bilgileri bir araya getiren Yunan coğrafyacı ve tarihçi Strabon ise kadın sünnetinden ilk kez açıkça bahseden kişi olmuş ve “sünnet” ile “eksizyon (kesip çıkarma)” arasındaki belirgin ayrımı yapmıştır (Meinardu 1967, s.390). MÖ 25-24 yıllarında Mısır Valisi Aelius Gallus eşliğinde Yukarı Mısır’ı ziyaret eden Yunan coğrafyacı Strabo “Mısırlılar arasında en hararetle uygulanan geleneklerden biri, doğan her çocuğu büyütüp erkek çocuklarını sünnet ettirmeleri ve kız çocuklarını kesmeleridir ve bu, kökenleri itibariyle Mısırlı olduklarını daha önce de belirttiğim Yahudiler arasında da olağan bir uygulamadır” demiştir (Meinardu 1967, s.388).

Diğer taraftan, MÖ 163 yılına ait bir Yunan papirüsü, Tathemis’in annesi Nephoris’ten bahsetmektedir. Yazıda evlenme yaşına gelen kızının Mısırlı geleneğine göre sünnet edilmesi gerektiğini ve kızının evlenebilmek için çeyizin yanı sıra güzel kıyafetlere de ihtiyacı olduğunu söylediği yer almaktadır. Bu yazı MÖ 1. yüzyılda, kadın sünnetinin Mısır’da evlenmek isteyen genç kadının katlanmak zorunda olduğu evlilik öncesi bir ayın olduğunu açıkça göstermektedir. Mısırlılar arasında kadın cinsel organ ameliyatı uygulanmasının nedenini ayrıntılı olarak açıklayan klinik referanslardan biri, Bizanslı kürtaj hekimi Amida’lı Aetius’a (MS VI. yüzyıl) aittir (Meinardu 1967, 391. Aetius, “*bazı kadınlarda klitorisın büyümesi, yakışıksız ve utanç verici hale gelmesi sonucunda özellikle kızlar evlenmeye hazır hale geldiklerinde Mısırlılar onu çıkarmaya karar verir, kızı bir tabureye oturturlar ve arkasında duran güçlü bir genç adam bacaklarını ve tüm vücudunu sıkıca tutar, önünde duran operatör, klitorisini kavrar, sol eliyle dışarı çekerken, sağ elindeki pensin dişleriyle keser*” diyerek gerçekleştirilen işlemi detaylı olarak anlatır (Meinardu 1967, s.396).

Afrika’da kadın cinsel organlarının kesilmesi ve modifikasyonun ilk kapsamlı tanım, doğruluğuyla ünlü bir İtalyan tarihçi olan Pietro Bembo (1470–1547) tarafından yapılmıştır (Johnsdotter, 2012 s.93).

¹⁴ Herodotos 1973, 110-130.

On altıncı yüzyılın başlarında, Latince olarak *Istoria Venetiana* adlı bir cilt yazılmıştır ve bu ciltte sünnetin bilinen ilk tanımı yer almaktadır: kızların özel bölgeleri doğumdan hemen sonra idrar yollarını engellemeyecek şekilde dikilir, kızlar ergin olduklarında, bu durumda evlendirilir ve kocaların ilk önlemi bakirenin sağlam bir şekilde birleşmiş özel bölgelerini bir bıçakla kesmektir (Johnsdotter, 2012 s.93).

1792'de "Arabistan ve Doğu'daki Diğer Ükelere Seyahatler"i yayımlayan Alman doğa bilimci ve kaşif Carsten Niebuhr (1733–1855), kadın sünneti uygulamasını uzun bir şekilde ele alır. Genç bir Arap kızının sünnetli cinsel organlarını görme fırsatı bulduktan sonra, bunun sebebini düşünür: "*Kadınların sünnet edilmesinin ilk olarak temizlik ve abdesti kolaylaştırmak için de benimsendiğine ikna oldum*" der (Johnsdotter, 2012 s.94).

Mısır'da ortaya çıkan ve güneye ve batıya yayılan kadın sünneti, tanrıların biseksüelliğine ilişkin Firavyalı inancına da dayandırılmaktadır. Bu inanca göre her birey hem bir erkeğe hem de dişi bir ruha sahipti. Erkeğin kadınsı ruhu, penisin sıfatına yerleştirilmişti; kadının erkeksi ruhu ise klitoriste bulunuyordu. Sağlıklı cinsiyet gelişimi için, kadın ruhun erkekten ve erkek ruhun kadından çıkarılması gerekiyordu (Danial, 2013, s.3). Sünnet bu nedenle erkeklerin erkek, kızların kadın olması için çok önemliydi.

Câhiliye dönemi Arapları Hz. İbrahim'in sünnet olma geleneğini hem erkeği hem de kadını sünnet ederek devam ettirmişler; erkeğin sünnetine "*hitân*" veya "*i'zâr*", kadının sünnetine ise "*hafd/hifâd*" ismini vermişlerdir. Kadınların Câhiliye Dönemi'nde sünnet edildiğine, o dönemde kullanımı yaygın olan "*İbnu Mukattî'ati'l-Buzûr*" (Kadın sünnetçisi kadının oğlu) lakabı şahitlik etmektedir (Sarı, 2017, s.265). Buhârî ve diğerlerinin rivâyetine göre Hz. Hamza Uhud Harbi'nde savaştığı bir sırada, annesi Ümmü Enmâr, Mekke'de kadınları sünnet eden Sibâ' b. Abdiluzzâ'yı çarpışmaya çağırmış ve "*Ey Sibâ'! Ey buzûr kesicisi kadının oğlu buraya gel!*" diye seslenmiştir. Bu örnek, kadınların sünnetinin o dönemde Mekke'de varolan bir gelenek olduğunu göstermektedir. Ayrıca o dönemde kadınların Medine'de de sünnet edildiği görülmektedir (Sarı, 2017, s.265).

Günümüzde ise yaklaşık 27 ülkede sünnetin gerçekleştiği ve özellikle Afrika'da yaygın olarak uygulandığı bilinmektedir. Avustralya, Kuzey Amerika, Avrupa ve Kanada'daki göçmen topluluklar arasında da yaygındır. Yakın tarihli araştırmalar sünnetin ayrıca İran'daki Kürt topluluklarında uygulandığını ortaya koymaktadır. Somali Cumhuriyeti Federal Hükümeti 2020 Somali Sağlık ve Demografi Raporuna göre 15-49 yaşlarındaki Somalili kadınların %99,2'sinin kadın sünnetine maruz kaldığını bildirmiştir.

Sonuç olarak herhangi bir din ile doğrudan ilgili olduğunu iddia etmek çok mümkün görünmemektedir. Kimi araştırmacılar, günümüzde de halen etkin bir biçimde sürdürülen kadın sünneti geleneğinin, aslen Afrika kabile dinleri ile ilgili bir uygulama olduğunu ileri sürer. Ayrıca, kadın sünnetinin uygulandığı farklı ülkelerde inanç sistemleri açısından farklılıklar göstermesi sünnetin İslam dini dışında farklı kültürlerde de kültürel bir olgu olduğunu göstermektedir (Soyer, 2014, s.404). Bu itibarla Afrika İslam ülkelerinde kadın sünneti geleneğinin Afrika kabilelerinden geldiğine dair bir görüş vardır.

Amerika Birleşik Devletleri ve Batı Avrupa'da histeri, epilepsi, mastürbasyon, lezbiyenlik, seks düşkünlüğü ve zihinsel bozukluklar gibi bazı kadın hastalıklarını tedavisinde uygulamaya başvurulduğu bilinmektedir (Soyer, 2014, s.405).Göçün küreselleşmesi ile birlikte kadın sünneti ile farklı toplumlar da tanışmıştır. Avustralya, Kuzey Amerika, Avrupa ve Kanada'daki göçmen topluluklar arasında da yaygındır.

2.1.1.4.Kadın Sünnetinin Nedenleri

Yukarıda söz edildiği üzere kadın sünneti hem tarihsel bir temele sahip olmakta hem de geniş bir alanda uygulama zemini bulmaktadır. Mitler, ataerkil yapı, gelenek, kültür, din, sosyal uyum, cinsellik ve ekonomik kaygılar gibi etmenler kadın sünnetinin nedenleri arasında yer almaktadır (Lakatos, 2018, s.22). Kuşkusuz kadın sünnetinin uygulanmasında ve devamlılığında, tıpkı erkek sünnetinde olduğu gibi, kuşaktan kuşağa aktarılan mitlerin kritik bir önemi bulunmaktadır. Mite göre, klitoris çocuğun doğumunda bebeğin başına

dokunursa çocuğun öleceğini ileri sürer, kesim olduğunda ise gelecekte çocuk yetiştirmenin daha kolay olacağına vurgu yaparak geleneği pekiştirir (Danial, 2013, s.7). Bir diğer gerekçe ise kadının doğasına içkindir. Sünnetin uygulandığı bazı toplumlarda, kadınlar cinsel yaratıklar ve doğal olarak suçlulardır; sünnet onların bu dürtülere boyun eğmelerini engellemeyi ve onları başkalarının saldırganlıklarından korumayı amaçlar (Mitchum, 2013, s.595). Ancak, Somalili kadın sığınmacıların anlattıklarına göre kadınlar eli bıçaklı tecavüzcülerden yine de kurtulamıyorlar.

Açıktır ki ileri sürülen nedenler arasında belki de en geçerlisi olarak değerlendirebileceğimiz gerekçe ataerkil yapının kadın bedeni ve cinselliği üzerindeki tahakkümünü desteklemesidir. Hem literatür taraması hem de yapılan görüşmeler neticesinde uygulamanın dayandırıldığı temeller evlilik öncesi bekâretin korunması, evlilik sonrası sadakat, kocanın cinsel zevkinin artırılması, doğurganlığın artırılması (araştırmalar aslında tam tersine kısırlığı artırdığını göstermektedir), bebek ve çocuk ölümlerinin önlenmesi, temizlik ve dini gereklilikler biçiminde sıralanmaktadır. Ayrıca uygulamanın kadının cinsel arzusunu azalttığı ve kocasına sadık kılarak evlilik öncesi ilişkileri önlediği düşünülmektedir. Kadının erkek tarafından cinsel olarak kontrol edilmesi geleneğin gizil işlevine işaret etmektedir ve kadınların eşlerinin mülkü olduğu şeklindeki tarihsel fikri pekiştirmektedir.

Dolayısıyla kızlar çok az seçeneğe sahiptir. Yaşları, eğitim ve kaynak yetersizlikleri göz önüne alındığında, yaşamın temel gereklilikleri için ebeveynlerine ve daha sonra eşlerine bağımlıdırlar. Direnenler zorla kesilebilir. Tereddüt etmeden kabul ederler ve aileleri bu nedenle bir evlilik ayarlayamazlarsa, onlar için geçinmenin bir yolu yoktur. Seçim eksikliği ve geleneğin güçlü etkisi nedeniyle, birçok kız çocuğu sünneti gerekli ve hatta doğal olarak yaşamın bir parçası olarak kabul eder ve verilen gerekçeleri kabullenir.

Bu bağlamda, Danial'in aktardığı üzere (Danial, 2013, s.6), Susan Okin Moller, klitoridektomi gibi kültürel geleneklerin "kadınları kontrol etmeyi ve özellikle cinsel ve üreme amaçlı olarak erkeklerin arzularına ve ilgi alanlarına hizmet etmeyi amaçlamayı"

hedeflediğini ve bu tür baskıcı kültür normları biterse bireylerin daha az seksist bir ortamda kadınların eşitliği ve çoğunluk kültürü için en azından belli düzeye gelebilmesine çözüm olacağını savunur.

Diğer yandan geleneğin sürdürülmesini sağlayanlar ironik bir biçimde kadınlardır. Ancak bu tür işlevler atfedilen bir geleneğe karşı çıkış kuşkusuz kolay değildir. Zira uygulamanın sürekliliğe sahip olduğu bir toplumda kızını sünnet ettirmekten kaçınarak isyan eden bir kadın ailesinin sosyal ve ekonomik şartlarını tehlikeye atar; bu nedenle Dünya Sağlık Örgütü raporunda da belirtildiği gibi uygulamanın kurbanlarının aynı zamanda onun en güçlü savunucuları olması anlaşılabilir. Uygulamanın yapıldığı toplumlarda kadın için sünnet yaygın kabul gören ve yapılmaması düşünülemeyecek bir toplumsal normdur. Örneğin Somali'deki kadınlarla ilgili iki araştırmada, hepsi kızlarını sünnet edeceklerini belirtmekte ve en çok *enfibülasyon*¹⁵ yöntemini tercih ettikleri görülmektedir. Uygulamanın devam ettirilmesinde sünnetli kadının evlilik çağına geldiğinde tercih edilmesi, sosyal konumu ve saygı görmesi en önemli etkenlerdendir.¹⁶ Uygulamayı sürdürmek istemeyenler buldukları toplumdan dışlanmaktadır.

Kadınların toplum gelenekleri doğrultusunda kabul görme isteği, sosyal statü beklentisi, bekâretin korunması, evlilik imkânlarının artırılması, görünüşün daha temiz ve düzgün olması, işlemin kadınlığa adımın sembolü olarak görülmesi ve dini kurallara bağlılık işareti olarak kabul edilmesi uygulamanın en temel gerekçeleridir. “Sosyal onay” kadın sünnetinin uygulandığı toplumlar için önemlidir. Sünnetli kadının evlilik çağına geldiğinde tercih edilir olması, sosyal konumu ve kendisine duyulan saygı, bu uygulamayı devam ettiren önemli etkenler olarak rol oynamaktadır.¹⁷ Parçası olduğu toplumdan dışlanma endişesi yaşayan birey için toplumsal kabul, geleneği sürdürme dinamiğini yaratmaktadır.

¹⁵ Cinsel birleşmenin engellenmesi için klitorisin çıkarılıp vulva kenarlarıyla birleştirilmesi.

¹⁶ UNICEF Raporu 2011, 6.

¹⁷ UNICEF Raporu 2011, 6.

2.1.2.Kadın Sünnetinden Kaynaklanan Sorunlar

Sünnet bir kadının fiziksel, cinsel, psikoseksüel, zihinsel ve duygusal sağlığı üzerinde etkilere sahiptir. Kız çocukları steril olmayan araçlar ile yapılan uygulamadan sonra kan kaybına bağlı şok, kansızlık, kan zehirlenmesi, enfeksiyonlar, idrar yaparken yaranın yanması sebebiyle idrar tutma ve bunun yarattığı sorunlar, tetanos ve HIV/AIDS bulaşması sorunlarını yaşamaktadır. 2024 yılı UNICEF raporuna göre, dünya çapında 230 milyondan fazla kız çocuğu ve kadın, kadın sünnetinden sağ olarak kurtulmuş ancak sonuçlarıyla yaşamaktadır. Dayanılmaz acı ve şiddetli kanamanın ötesinde, uygulama sonucu enfeksiyon, kısırlık ve travma sonrası stres bozukluğu dahil olmak üzere uzun vadeli fiziksel ve psikolojik hasarlar meydana gelmektedir. Sünnet olan birçok kız çocuğu ve kadın, doğum sonrası kanama, ölü doğum ve bebek ölümleri gibi çocuk doğurma komplikasyonlarıyla da karşı karşıyadır.¹⁸

Ayrıca, uygulamanın sonuçları hem kısa hem de uzun vadeli olarak ortaya çıkmaktadır. Kısa vadeli etkiler fiziksel problemler, yaralar, enfeksiyon, tetanoz ve pisuar tıkanıklığıdır. Öte yandan, uzun vadeli etkiler adet yolunda tıkanma, sertleşmiş izler, bebek ölümleri, cinsel işlev bozukluğu ve üreme bozuklukları şeklinde görülmektedir (Mitchum, 2013, s.592).

İdrar yolları iltihabı, idrar yapma zorluğu, idrar kaçırma, kronik vajinal enfeksiyonlar, kistler, fistüller, cinsiyet organı çevresinde aşırı duyarlılık veya tümüyle his kaybı da karşılaşılan sorunlardandır. Kadının ve bebeğinin hamilelik ve doğum sırasında hayatını tehlikeye atan güçlükler yaşandığı bilinmektedir (Soyer, 2014, s.408). Bebek ölümlerinde en yüksek oran, geleneksel olarak sünnet uygulayan ülkelerde görülmektedir.

Genital kısırlığın psikolojik etkileri konusunda çok az çalışma yapılmış olmasına rağmen, yoğun ve kalıcı ağrının derin psikolojik yaralar yarattığı bilinmektedir. Duygusal travma, acı verici deneyimlerin anılarına dayanarak ciddi olabilir. Bu acı anılar, ameliyattan kalan

¹⁸ <https://data.unicef.org/resources/female-genital-mutilation-a-global-concern-2024>

kalıcı izler tarafından tetiklenebilir. Son derece hassas, karmaşık ve hayati bir fiziksel alanda bu kadar şiddetli bir acıyı, genç kızların biçimlendirici yaşlarında yaşadıklarında, ciddi psikolojik sorunlara yol açabileceği mantıklı görünmektedir. Bu sorunların kalıcı duygusal hasara yol açıp açmayacağı açık değildir. Zararın büyüklüğünün “büyük ölçüde çocuğun iç savunmasına ve hâkim psikososyal çevreye bağlı olacağı” görülmektedir. Kızlar, prosedürün ne anlama geldiğini anlayacak kadar büyüklerse endişe yaşamaktadırlar (Slack, 1988, s. 454).

Kızları evlenilebilir hale getirmek ve doğurganlıklarını güvence altına alma olarak rasyonalize edilmeye çalışılan bu uygulama aslında evlilikten ayrılma ve kısırlık riskini artırabilir.

İlk olarak, bu tür sorunların ne sıklıkta gerçekleştiği, az sayıda veri olduğu ve mevcut olanların küçük çalışmalardan geldiği veya öz raporlara dayandığı açık değildir. İkincisi, az sayıda kadının sünnet edilmediği toplumlarda, kadın sünnetinden kaynaklanan sorunların bir kadının hayatının normal bir parçası olarak görülmesi ve hatta sünnetle ilişkilendirilmemesi muhtemeldir. Ancak en önemli nedenler muhtemelen kadınların sosyal ve ekonomik koşullarında yatmaktadır (Althaus, 1997, s.131).

Fiziksel komplikasyonlara ek olarak, psikolojik travma başka bir sorundur. Böylesi güçlü ve kalıcı bir ağrının derin psikolojik izler yaratabileceği iyi bilinmektedir (Cassman, 2008, s.113). Özellikle sünnetin daha aşırı formlarına maruz kalan kadınlar ve genç kızlar ciddi zihinsel ve fiziksel risklerle karşıkarşıya kalmaktadır.

2.1.3. Kadın Sünneti ve İnsan Hakları

Tüm kültürlerin eşit ve kendi etiğine sahip olduğu fikrinden hareketle uluslararası toplumun, dini inançları korumak ve insan haklarını geliştirmek arasında bir denge kurması gerekliliği de önemli bir vurgudur. Kadın sünneti bu bağlamdaki önemli tartışma ve uzlaşılması güç bir geleneği oluşturmaktadır. Dünya çapında uygulanan kadın sünneti bazılarına göre dini bir ayinken kimine göre bir insanlık trajedisidir. Uygulamaya ilişkin

görüş ayrılıkları uluslararası toplumda kadın sünneti geleneğini savunanlarla uygulamanın yasaklaması için çalışan insan hakları savunucuları arasında çatışma yaratmaktadır. Dolayısıyla kadın sünnetine ilişkin karşıt uçta yer alan iki yaklaşımdan söz etmek mümkündür: Kültürel göreceliler ve evrenselciler (Çakar, 2021, s.372). Ancak bu iki yaklaşımın yanı sıra yerelin sesinin dahil edilmesi gerektiğini ileri süren bir bakış açısı da söz konusudur. İnsan Hakları bağlamının temel vurguları şöyledir:

Kadın sünnetinde vurgu genel olarak kadın hakları odaklı gibi görünse de 3-12 arası yaşlardaki çocuklara uygulandığından hem doğrudan hem de dolaylı olarak çocuk haklarını özellikle tehlikeye sokmaktadır. 1959'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Çocuk Hakları Bildirgesi'ni kabul etmiştir. Çocuğa özel koruma yasalar ve diğer araçlar, fiziksel, zihinsel, ahlaki, ruhsal ve sosyal olarak sağlıklı ve normal bir şekilde, özgürlük ve onur şartlarında gelişmesini sağlamak üzerine kuruludur. Gerçi uygulamayı, kadın hakları ve çocuk hakları gibi alt kategorilere indirgemek insan hakları açısından sınırlandırmak olacaktır ve ihlal edilen haklar arasında en başta yaşama hakkı olmak üzere, sağlık hakkı, özgürlük ve kişi güvenliği hakkı sayılabilir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) ve Birleşmiş Milletler (BM) Nüfus Fonu'nun Şubat 1996'da yaptığı ortak bir açıklamada *“Uluslararası toplumun, çokkültürlülüğün çarpıtılmış bir tasavvuruna dayanarak edilgin kalması kabul edilemez. İnsan davranışları ve kültürel değerler kişisel veya başkalarının kültürel bakış açısıyla ne kadar saçma ya da zarar verici olarak görünseler de uygulayanlar bakımından bir anlam taşır ve bir işlevi yerine getirirler; ancak kültür durağan değildir ve devamlı hareket halinde uyum sağlar ve reforma tabi olur”* ifadesi kullanılmıştır. 2008'de bu üç örgüt, güncellemeye tabi tuttıkları bu açıklamayla, söz konusu uygulamaya dair kanıtlar ortaya koymuş, insan hakları ve hukuki vechelere vurgu yapmıştır. Aynı yılda WHO'nun Dünya Sağlık Kurulu kadın sünnetinin tasfiye edilmesi için bir karar almış ve sağlık, eğitim, finans, adalet ve kadın hakları alanlarında uyumlu faaliyetlerin önemini vurgulamıştır.

Çocuğun rızası alınmadan ki bu bilindiği üzere erkek sünneti için de aynı derecede geçerli travmatik bir işlemdir ve çocuk sünneti olarak nitelendirilerek ele alınması gerekliliği üzerinde durulmaktadır.

Kadın sünnetinin, tıbbi gereklilik olmadan, sosyokültürel, geleneksel ve inançsal gerekçelerle uygulanması, etik ve hukuksal dayanağı olmaması nedeniyle tartışmaya açık bir durumdadır. Uluslararası alanda sünnet konusu, 1979 yılında Hartum Semineri olarak bilinen Dünya Sağlık Örgütü Kadın ve Çocuk Sağlığını Etkileyen Geleneksel Uygulamalar isimli toplantıda gündeme getirilmiştir. Kadın sünneti, kadının cinsel sakatlanması, kadının genital kesimi şeklinde farklı isimler ile tanımlanmakla birlikte, Dünya Sağlık Örgütü gibi uluslararası kuruluşlar tarafından uygulama için kadının cinsel sakatlanması teriminin kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca aynı yıl Hosken Raporu yayımlanmıştır.¹⁹ Bunlara ek olarak 1989 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurul Sözleşmesi de, çocukları, zararlı uygulamalara karşı koruma hükümleri içermiştir. 02 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe giren Çocuk Hakları Sözleşmesi kadın sünneti uygulanan bireylerin büyük bir kısmının çocuk statüsünde olmasından önem taşımaktadır.

Ayrıca, Çocuk Hakları Komitesi kadın sünnetini zararlı geleneksel uygulamalar kapsamında değerlendirmiş ve ortadan kaldırılmasına yönelik tüm etkili önlemlerin alınması gerektiğine değinmiştir.

Sünnet uygulamasının kadın sağlığı üzerindeki olası olumsuz etkileri sebebiyle; İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (İHEB), Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) ve Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (ICESCR) bağlamında geniş kapsamda ele alınması gerekmektedir (Mitchum, 2013, s.588). UDHR, ICESCR ve CEDAW sağlığın korunmasına ilişkin makaleler içermektedir. 1993 yılında, CEDAW toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti kadınların insan haklarını ve temel özgürlüklerini ihlal ettiği şeklinde kategorize eden bir öneri yayımlamıştır. Birleşmiş Milletler, sünnet uygulamasının sonlandırılmasını sağlamak amacıyla “milletlerden ziyade

¹⁹ Hosken Raporu: Kadınlarda Jenital ve Cinsel Sakatlama, 1979.

toplulukları uygulamayı terk etmeye teşvik etmek” düşüncesinden hareketle milyonlarca dolarlık bir program uygulamaya koymuştur.

Bu uygulama, bir kadının kendi yaşam hakkını, saygınlığını ve sağlık hakkını ihlal eden ciddi sağlık riskleri oluşturmaktadır ve bu riskler sünnet kavramının çok ötesine uzanmaktadır. Sünnet, sağlık hakkı, yaşam özgürlüğü ve kişilik güvenliği gibi en temel üç evrensel insan hakkını hiçe saymaktadır.

Somali'nin yasal sistemi medeni hukuk, İslam hukuku ve geleneksel hukukun birleşimidir. Federal Somali Cumhuriyeti Anayasası Şeriat'tan sonra ülkenin en üst yasasıdır. Söz konusu Anayasasının 15. Maddesine göre; kızların sünneti acımasız ve alçaltıcı bir alışkanlıktır ve işkenceye eşdeğerdir ve yasaktır. Bununla birlikte, “kızların sünneti” nin ayrıntılı bir tanımını sunmaz ve Anayasa'nın ihlali için ceza teşkil eden bir madde yoktur.

Somali Sağlık Bakanlığı 2014 yılında sünnetin tıbbileştirilmesinin olmayacağına dair bir bildiri imzalamıştır. Bu gelişme kadın sünneti uygulamasının sıfır tolerans ile tamamen yasaklanması yönünde atılmış önemli bir adımdır.²⁰ Somalili Aktivist Ifrah Ahmed, Somali'de kadın sünnetinin sonlandırılması için Ifrah Vakfı kanalıyla, Somali Federal Kadın ve İnsan Hakları Geliştirme Bakanlığı (MOWHRD), Güney Afrika'daki Kadın Gelişimi ve Aile İşleri Bakanlığı, Diyanet İşleri ve Bağış Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Gençlik Bakanlığı ile ortak çalışmalar yürütmektedir. Somali Hükümeti bölgede sünnet uygulamasını sona erdirmek için çalışan örgütleri desteklemekte ve UNICEF ve önemli STK ve küçük topluluklara ortaklık etmektedir.

Ne var ki Batı tarafından sunulan öneriler eğer yerel gelenekler ve kültürle bağdaşmazsa yerel yönetimler için kabul edilemez ve uygulanamaz olmaktadır. Çok çeşitli insan hakları argümanları bulunsa da konuya yalnızca insan hakları ihlallerini savunarak yaklaşmak değişimin içeriden de gerçekleşmesi için kültürleri etkilemek açısından yetersiz kalacaktır.

²⁰ (<https://www.28toomany.org/country>)

Bununla birlikte yakın zamanda, Batı feministleri ve insan hakları savunucularının sünnete karşı harekete geçme çağrısı olumsuz tepkilere neden olmuş ve Afrikalı kadınlar, bu çabaların çoğunu kendi kültürlerine hakaret ve küçümseme olarak algılamışlardır. Sünnetli bir Somalili kadın değişimin kendileri tarafından yapılırsa gerçek bir değişim olacağını, emir vermek yerine tavsiye etmenin daha uygun olacağını vurgulamıştır.

Feminist aktivistler kadın sünnetinin sona erdirilmesi²¹ hususunda önemli çalışmalar ve projeler yürütmektedir. Uluslararası insan hakları ve çocuk haklarının ihlali açısından sünnete karşı mücadelede Batılı feministler için öncelikli bir konumdadır ancak, Batılı insan hakları aktivistlerinin kibirli, küçümseyici ve fikirlerini Afrika kültürlerine empoze ediyor görüntüsü ve Batı emperyalizminin mirasına bir tepki olarak önemli bir direniş ve olumsuz geribildirim ile sonuçlanmaktadır (Cassman, 2008, s. 140).

2.2. Komünistas'tan Kültürleşmeye

Gennep'e göre; geçiş ritüelleri bireye yalnızca yeni bir toplumsal kimlik kazandırmakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal yapının devamlılığı açısından bir süreci de empoze eder. Gennep'in kuramlaştırdığı gibi birey geçiş ritüelleri aracılığıyla yeni bir duruma geçiş yapar ve bu yolla varoluşunu toplumsal gerçeklik içinde yeni bir mertebeye taşır. İnsan iç gerçeklikle sosyal gerçeklik arasındaki ilişkiyi kurmak için geçiş ritüellerini kullanır. Bireyin ritüeller ile sosyal düzlemler arası bu geçişi genellikle statüde olumlu bir değişikliği ve hayatın farklı dönemlerini karakterize eder. Gennep, insanın geçiş ritüelleri ile somutlaştırdığı işleyişin evrenin işleyişi ile örtüştüğünü savunurken Turner, geçiş

²¹ Kadın sünnetine ilişkin bu vurguya erkek sünnetinin dahil edilmeyişine yönelik itirazlar da bulunur. Gerçekten de Birleşmiş Milletler düzeyinde, yalnızca kadın sünnetinin kaldırılmasının gerekli olduğu zararlı bir uygulama olduğu düşünülmektedir ve erkek çocuğun sünneti sorunu, bu nedenle Birleşmiş Milletler'in ilgilendiği konuların kapsamına girmez. Sözgelimi Levi- Strauss kadın sünnetine verilen tepkinin erkek sünnetine verilmeyişine ve aksine büyük sakıncaya yol açmayan zararsız bir ameliyat olarak görülmesine değinir ve kadın sünneti hususunda zikredilen gerekçenin erkek sünnetinde zikredilmemesinin anlaşılır bir şey olmadığını, erkeğin zevkini etkilemese bile sünnette, çocuk bedeninin fiziksel bütünlüğüne müdahale edildiğini ve aynen kadın sünnetindeki gibi, kendini diğer çocuklardan farklı algılamak zorunda bırakan bir şiddet izi taşıdığını belirtir (Levi- Strauss 2014, 56). Benzer biçimde Siverman (2004: 26) da karşı çıkarak "kadınların sünnetine karşı gelirken erkek sünnetini desteklemek mantıksal olarak mümkün değildir: erkeklerin değil sadece kızların korumaya ihtiyacı vardır fikri değil fiziksel bütünlük hakkı ilkesi ile çocukların cinsel organlarını kesmekten kaçınmak gereklidir" der.

ritüellerinin ayın hareketleri, mevsim dönümleri, yeni yıla giriş süreçleriyle anlamlandırıldığı görüşü ile bunu destekler²².

İnsan, yaşamı süresince üstesinden gelmesi gereken toplumsal, psikolojik ve biyolojik değişimlere maruz kalır, bu noktada geçiş ritüelleri sembolik, duyuşal ve deneyimsel seyri ile sağaltım işlevi görerek kişinin yeni sosyal kimliği ile bütünleşmesini sağlar.

Eşiksellik, Turner'ın geçiş öncesi ve geçiş sonrası dönemler arasında kalan ara süreç için kullandığı kavramdır (Turner, 2018, s.95). Yetişkinliğe geçiş, annelik, statü değiştirme, barış, savaş, ölüm gibi farklı kültürlerin ortak özelliklerini barındıran sosyal kategoriler arasındaki geçiş ritüelleri evrendeki işleyişin insanda ortaya çıkışını yansıtan eylemler olarak tanımlanır (Turner, 2018, s.97). Sosyal kategoriler arasındaki geçişi temin eden bu ritüeller “Ayrılık”, “Eşiksellik” ve “Bütünleşme” olmak üzere üç aşamada gerçekleşir. Van Gennep'in geçiş ritüellerinin ilk aşaması olan “Ayrılma”, bireyin veya grubun sosyal, kültürel, fiziki gibi noktalarından ayrılmasıdır. “Eşik” ise ikinci aşamadır; araf olarak tanımlayabileceğimiz geçmiş ya da gelecek haline ilişkin belirsizliklerin olduğu süreçtir. Sonuncu aşama olan “Birleşme” ise öznenin başlangıç noktasından farklılaşarak yeni bir konum ve kimlik kazanmasını ifade eder (Gür, 2023, s.1112). Van Gennep ve Turner'ın geçiş ritüelleri bağlamında eşikselliğe bakış açıları benzer olmakla birlikte Turner eşiksellik ve komünitas kavramını da eklemektedir. Komünitas ile geçiş ritüellerinin toplumun kendini anlamlandırmasına, hemhal olma haline ve toplumsal dayanışma ruhunu oluşturmasına aracılık ettiği vurgulanır²³. Turner “*Toplum, çoğu zaman siyasi, hukuksal ve ekonomik konular sistemi içerisinde farklılaştırılmış bir yapıların toplamıdır; Komünitas ise; yapılandırılmamış veya ilkel yapı ve nispeten farklılaşmamış bir gruptur. Komünitas, ritüelin türüne bağlı olarak çeşitli şekillerde bir topluluk duygusu uyandıran, ritüeller sırasında yapının geçici olarak askıya alındığı, eşitlik, dayanışma ve birliktelik duygularının yükseldiği bir döngü biçimidir*” der. Komünler toplumsal yapının ve

²² https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/gecis_rituelleri, Mirza G.A

²³ https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/gecis_rituelleri, Mirza G.A

normların değişkenliğini, ritüel törenlerde günlük hayatın tersine yükselme ve düşüş gösterebilen statüleri görerek deneyimler (Turner, 2018, s.111).

Gennepe'in ritüel sürecinde dışarıda ve arada kalmışlık olarak tanımladığı, Turner'ın ise durumlar arasındaki evre olarak kabul ettiği "eşiksellik", Somalili sığınmacılar için artık ne uzakta kalan kök ülkeye ne de hedef ülkeye gitmek üzere belirsizlik içinde bekledikleri Burdur iline ait olamamak demektir.

Bu noktada vurgulanması gereken unsur eşikteki sürenin uzamasına ilişkindir. Özellikle Suriyeliler'in gelişyle birlikte uzayan ve neredeyse kalıcılaşan bir "eşiksellik" halinden söz edilebilir. Suriyeli göçmenlerden önce görece daha kısa bir zamanda üçüncü ülkeye gidiş söz konusu iken günümüzde bu sürecin çok uzadığı hatta Suriyeliler'e öncelik tanındığının bunun da anlaşılır bir durum olmadığı aktarılmaktadır. Suriyeliler'in vatandaşlığa daha yakın oluşları ayrıca vurgulamaktadır (Yıldırım, 2019, s.10).

Somalili sığınmacılar geçiş ritüellerinin ilk aşamasındaki gibi sosyal yapıdaki mevcut durumlarından ayrılmış ve eski statülerini geride bırakmış eşik aşamasında birer yabancıdır. Turner'a göre, eşikte kişi herhangi bir gruba tam olarak uymayan veya herhangi bir gruba ait olmayan, paradoks ve belirsizlik içinde olandır (Turner, 2018, s.96). Burdur ilinde hedef ülkeye gitmek üzere sosyal ve mekânsal eşiksellik sürecinde bekleyen Somalili sığınmacıların eşiksellik süreci Suriye, İran, Afganistan gibi ülkelerden Türkiye'ye göç hareketiyle uzamış ve hatta durmuştur. Yeni gelen göçmenler ile Somalililer'in nispeten entegrasyon ve kültürel değişim yaşamalarında iki dinamik dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki yeni göçmenlerin gelmesiyle yerel halk tarafından Somalili göçmenlere bakışın olumlu yönde değişmesi olmuştur. Yeni göçmen grupları ile Somalilileri karşılaştıran Burdurlular bu grubu daha ılımlı, kendi hallerinde ve tehlikesiz olarak nitelemeye başlamışlar ve daha önceki önyargılarından belli bir oranda uzaklaşmışlardır. İkinci dinamik ise başka göçmenlerin de dahil olmasıyla Somalililer için uzayan eşiksellik ve ortak toplumsal alanlarda geçen sürenin artması sonucunda görece gerçekleşen entegrasyon ve kültürel değişimdir. Böylece, içinde yaşadığı toplumda yaşamını sosyo-ekonomik anlamda

sürdürme çabasında olan Somalili grup için kadın sünneti gibi gelenekler daha arka planda kalmıştır.

Kültürleşme iki farklı grubun herhangi bir aracı olmaksızın ve sürekli etkileşim sonucunda uzun vadede ortaya çıkan kültürel değişim olarak tanımlanmaktadır (Ünlüöner ve Özeskici, 2019, s.472). Bu tanımlamadan hareketle kültürleşme kişinin yeni bir role adepte olmasından ziyade diğerleri ve bu değerleri oluşturan alt yapıyı öğrenmesini ifade eder (Ünlüöner ve Özeskici, 2019, s.472). Dolayısıyla göçmen grup ile başat olan grup arasındaki ilişkilerde kültürleşme önemli bir süreye işaret etmektedir. Bu nedendir ki çoğu araştırmacı özellikle göç eden ve göç alan gruplar arasındaki ilişkileri değerlendirmede kültürleşme kavramını kullanmışlardır. Ancak şunu da ifade etmek gerekir; kültürleşme sadece göç eden grup ile başat kültür biçimindeki iki farklı kültürün karşılaşmasını değil, aynı zamanda aynı çatı altında yaşayan farklı kimliklere (etnik, dinsel vb.) sahip olan toplumlar arasındaki ilişkileri anlamada da uygun bir çerçeve sunar.

Kültürleşme modelleri ise kültürleşme sürecini açıklama ve değerlendirme amacıyla geliştirilen araçlardır. Kültürleşme çalışmaları dikkate alındığında ise 2 temel yaklaşımdan söz etmek mümkündür. Bunlardan ilki Tek Boyutlu Kültürleşme Yaklaşımı, diğeri ise İki Boyutlu Kültürleşme Yaklaşımıdır.

Tek boyutlu kültürleşme yaklaşımı M. Gordon tarafından 1964 yılında geliştirilmiştir. Zafer'in aktardığı üzere (Zafer, 2016, s.78), Gordon'a göre kişilerin kendi kültürlerini korumaları ile göç edilen yerdeki yeni kültür arasında negatif bir ilişki söz konusudur. Başat bir kültür ile karşılaşan kişilerin yeni kültür ile uyum sağlarken kendi kültürünü kaybetmeleri beklentisi bulunur. Yaklaşım esas olarak azınlık ya da göçmen gruplar için değişimin tek yolu olduğunu ileri sürer ki bu da asimilasyondur.

İki boyutlu kültürleşme yaklaşımı ise kültürleşmeyi daha kapsamlı ele alan Berry²⁴ tarafından geliştirilmiştir. Bu yaklaşım asimilasyon yerine, azınlık ya da göçmen grubun,

²⁴ Berry 1970; 1980.

bir yandan başat kültürle gerekli olan sosyal ilişkileri sürdürmesine diğer yandan kendi kültürlerini devamlılığını sağlamasına vurgu yapar (Saygın ve Hasta, 2018, s.3214).

Berry'nin yaklaşımındaki önemli kavramlardan bir tanesi etnokültürel grupların kültürleşme sürecinde kullandıkları stratejilerdir. Zira, Berry'e göre kültürleşme bireyler ve gruplar bağlamında farklı düzeylerde yaşanabilmektedir. Göregenli ve Karakuş'un aktardığı üzere (Göregenli ve Karakuş, 2014, s.103) Berry'e göre:

Grup ya da sosyo-kültürel düzeydeki bu stratejiler iki temel boyutun kesişiminden doğmaktadır: İlki miras kültür ve kimliğin sürdürülmesine yönelik görelî tercihler ve ikincisi başat toplum ve diğer etnokültürel gruplarla ilişki kurmaya yönelik görelî tercihlerdir. Bireyler, kendi kültürel kimliklerini sürdürme yanlısı olmayıp, diğer kültürlerle etkileşime girmeye istekli oldukları durumda asimilasyon stratejisini kullanmaktadırlar. Separasyon/Ayrılma stratejisi ise, bireylerin kendi kültürel kimliklerini korumaya önem verirken, diğerleriyle etkileşimden kaçındıkları durumları ifade etmektedir. Entegrasyon/Bütünleşme stratejisi, bireylerin hem kendi kültürel kimliklerini sürdürmeye hem de diğerleriyle günlük etkileşime önem verdikleri durumu ifade etmektedir. Marjinalleşme ise, kültürel sürekliliği sağlamaya yönelik düşük düzeyde çaba ve isteğin olduğu ve diğerleriyle etkileşime çok az önem verildiği durumu ifade etmektedir.

Yukarıda ana hatları ile verilen Berry'nin İki Boyutlu Kültürleşme yaklaşımı bu çalışmanın da analitik çerçevesini oluşturmaktadır. Araştırmanın sorunsalında vurgu yapılan uyum sürecinde Somalililer'in entegrasyon/bütünleşme stratejisini izledikleri gözlemlenmektedir. Açıklamak gerekirse bir yandan kendi dillerini, kültürlerini sürdürmeye çabalarken aynı zamanda başat kültürle olan ilişkilerini sürdürmede başat kültüre dahil oluyorlar. Kendi kültürlerini sürdürme noktasında da şunun altını çizmek gerekiyor. Öncelikle burada ifade edilmeye çalışılan durum kendi kültürlerini olduğu gibi koruma ve sürdürme çabası değildir. Kaldı ki bunu yapabilmek de çok mümkün

değildir. Örneğin mutfak geleneklerinin Somalide olduğu gibi sürdürülmesi için Somalide üretilen gıdalara ihtiyaç vardır. Benzer biçimde katı olan gelenekleri de sürdürmeleri kolay değildir ki en belirgin örneği olarak kadın sünnetinden söz etmemiz mümkündür. Zira homojen olan toplumlarda geleneği sürdürmek daha kolay iken heterojen toplumlarda bu güç hale gelir. Aynı zamanda başat kültürle entegrasyon/bütünleşme ilişkisi içerisine girme grubun istemediği/karşı çıktığı geleneklere karşı savaşılmamasını da kolaylaştırır.

2.2.1. Göç

Bilindiği üzere insanoğlu, insanlık tarihinin başlangıcından bu yana bireysel ve kitlesel olarak yaşam alanını göç yoluyla değiştirmektedir. Göç olgusu genel bir bakışla; insanların ekonomik, toplumsal, siyasal ya da kültürel bir çok değişik nedenle yerleşik uzamlarından başka bir uzama yerleşmek için yaptıkları devinimler olarak tanımlanabilir (Tilbe ve Civelek 2018, s.77).

Uzun süreli ya da kısa süreli olmak üzere bu yer değiştirme hareketleri bazen aynı toplumsal sistem içinde “iç göç” biçiminde bazen de kendine özgü koşulları nedeniyle toplumsal sistemler arasında “dış göç” biçiminde gerçekleşir (Tekeli ve Erder, 1978, s.17). Göçler otoriter ya da doğal bir zorlanmadan ötürü “zorunlu göç” veya kişilerin kendi iradesiyle serbestçe gerçekleştirdikleri “gönüllü göç” niteliğinde olabilir.

Günümüz dünyasının göçlerinin niteliğini belirleyen unsurlar savaşlar, küreselleşmenin yol açtığı eşitsizlikler, ekonomik krizler gibi etmenlerdir. Lee (1966) “A Theory of Migration” adlı kitabında²⁵ göçün temel olarak dört nedenden kaynaklandığını belirtir. Bunlar ekonomik, sosyal, politik ve iklimsel nedenlerdir. Lee’ye²⁶ göre göçün oluşmasında ikâmet edilen yerin itici, göç edilmesi planlanan yerin ise çekici niteliklere sahip olması oldukça önemlidir. Zira insanlar düşük yaşam koşullarına sahip olan yerlerden refah durumu daha yüksek olan endüstrileşmiş bölgelere doğru göç ederler. Bu etmenler artarak insan

²⁵ Lee 1966. https://tasam.org/tr-TR/Icerik/70109/afrikada_iklimsel_gocler_ve_sonuc_lari,

²⁶ Lee 1966. https://tasam.org/tr-TR/Icerik/70109/afrikada_iklimsel_gocler_ve_sonuc_lari,

hareketliliğine neden oluyor. Küresel ölçekte ortaya çıkan bu yoğun hareketlilik nedeniyle, Castles ve Miller, içinde bulunduğumuz çağı göçler çağı olarak adlandırırken, Nikos Papastergoadis çağın hareketliliğini göç türbülansı olarak tanımlamış ve küreselleşme ile göçmenlik durumlarının kalıcı olacağını ifade etmiştir (Güllüpinar, 2012, s.56).

Afrika göç hareketliliğinin en yoğun olduğu bölgelerin başında yer almaktadır. Afrika kıtasındaki göç hem bölgesel hem de bölge dışına doğru gerçekleşen “uluslararası” bir niteliğe sahiptir. Dünya Göç Raporu’na (2020) göre uluslararası göçün yaklaşık 21 milyon Afrikalı’nın, başka bir Afrika ülkesine doğru gerçekleştiği, farklı bölgelere göç edenlerin ise 19.5 milyon olduğu kayıtlara geçmiştir. Aynı rapor bölge dışına göç eden Afrikalı göçmenlerin çoğunun başta Avrupa (11 milyon) olmak üzere, Asya (5 milyon) ve Kuzey Amerika’da (3 milyon) yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Bu rapordaki en çarpıcı veri ise bölge dışında doğmuş göçmen sayısının azlığıdır. 2015’ten 2020 yılına kadar bu oranın (2 milyon-Avrupa ve Asya) neredeyse değişmediği görülür.²⁷ Bu veri bölge dışına gerçekleşen Afrika göçlerinin henüz yeni olduğunu ve giderek arttığını göstermesi açısından önemlidir. Başka bir ifade ile entegrasyona daha yakın olan ikinci kuşağın görülme sıklığının az olduğunu gösterir.

Afrika’da büyük insan hareketliliğinin gerekçeleri şöyle sıralanabilir:

Kuraklık, kasırga ve sel gibi iklim krizi kaynaklı doğal afetlerin bölgedeki geçim kaynaklarını sekteye uğratması: 2012’de başlayan ve bütün Afrika’yı etkileyen iklim krizi²⁸ 2023 yılının mart ayında rekor düzeye ulaştığı görülür. Etiyopya, Kenya ve Somali bu kuraklıktan en çok etkilenen ülkelerin başında yer almaktadır. Bu yılki kuraklık Etiyopya ve Somali’den toplamda 2 milyondan fazla kişinin göç etmesiyle sonuçlanmıştır.²⁹ bir diğer önemli neden olarak çatışmalar ve siyasi krizden söz etmek mümkündür. Bu açıdan özellikle 20. yüzyılın sonlarında iç savaş sebebiyle Somali’den o tarihe kadar görülmemiş ölçüde devasa bir göç gözlemlenmiş, ülke nüfusunun üçte birinden fazlasını oluşturan

²⁷ <https://worldmigrationreport.iom.int/what-we-do/world-migration-report-2024-chapter-3/africa>

²⁸ <https://kriterdergi.com/dosya-afrikada-turkiye/neden-ve-sonuc-olarak-afrikada-goc>

²⁹ <https://worldmigrationreport.iom.int/what-we-do/world-migration-report-2024-chapter-3/africa>

yaklaşık 3,5 milyon Somalili, Mısır, Yemen, Finlandiya, İsveç, İngiltere ve ABD gibi pek çok ülkeye göç ederek ya mülteci ya da göçmen statüsünde hayatına devam etmek zorunda kalmıştır. Ayrıca, Birleşmiş Milletler verilerine göre 200.000'den fazla Somalili Kenya'da, 400.000'den fazlası Etiyopya'da, 1.286.176'sı ise Somali içindeki BM mülteci kamplarında yaşamaktadır (Yıldırım, 2014, s.41). Ayrıca tüm bu etmenlerle ilişkili olarak ortaya çıkan yoksulluk da göçün itici nedenlerinden birini oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın odak grubunu oluşturan Somali göçlerinin bölge dışı gerçekleşen dış göçü ele alınmıştır. Afrika kıtasının doğusunda yer alan ve 1960 yılında bağımsızlığını ilan eden Somali'de resmi otoritenin olmayışına bağlı olarak uzun yıllardır devam eden iç savaş ve çatışmalar, kuraklık, gıda ve su güvenliği eksikliği Somalililerin hem ülke içinde hem de başta çevre ülkeler olmak üzere tüm dünyaya zorunlu olarak göç etmesine sebep olmuştur. Somalililer, güvenlik, eğitim, sağlık ve iyi yaşam ihtiyaçlarını farklı ülkelerden karşılamak üzere yönelen bir itici güç olmaktadır (Mercan Sarı, 2024, s.51).

Yukarıda sözü edilen itici faktörlerin yanı sıra hem bölgesel hem de bölge dışına doğru gerçekleşen göçün vurgulanması gereken bir diğer nedeninin kadın sünneti olduğunu söylemek abartı olmayacaktır. Sünnet olmak istememek ya da kız çocuklarını sünnetten kurtarma çabası kadın göçünü de gündeme getirmektedir.

Genel anlamda göç ve gender ilişkisi dikkate alındığında kadınlara, önceden göç etmiş olan erkek eşi takip eden ve göçte katkı veren kişiler olarak bakılmış ve pasif bir rol biçilmiştir. Dünya sığınmacılarının yaklaşık % 50'sini ve dünyadaki göçmenlerin yine yaklaşık % 50'sini kadınlar oluşturmasına rağmen kadın göçü ayrı bir kategori olarak ele alınmamış ve uzun süre var olan göç açıklamalarına kadınlar sadece eklenmiştir. Ancak son yıllarda göç hareketlerine kadınların giderek çok daha fazla katılım göstermeleri göçün kadınsallaşması olgusunu ortaya koymuştur (Güllüpinar, 2012, s.56). Örnek vermek gerekirse, 1991 yılının sonunda Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılması sonrası kurulan Azerbaycan, Kırgızistan, Türkmenistan, Kazakistan, Özbekistan gibi devletlerde yaşanan siyasi ve ekonomik istikrarsızlık, bu dönemde birçok insanı göç

mecbur bırakmıştır ve pek çok kadın ailelerinin ekonomik refahını yükseltmek, onların daha iyi koşullarda bir yaşam sürdürmelerini sağlamak için Türkiye'ye gelmiştir (Çakmak ve Yaman, 2018, s.222). Çakmak ve Yaman'ın çalışmasından da görüleceği üzere göçmen kadınların kararı bireysel olmaktan çok ekonomik sıkıntılar nedeniyle ailece ortak alınan karardır. Üstelik göçmen kadınlar Türkiye'de iş bulabilmek için eğitimlerini göz ardı ederek ve vasıf düşüşüne razı olarak bakım, ev hizmetleri, bavul ticareti gibi işlerde çalışmak durumunda kalmışlardır.

Çalışma kapsamında alan araştırmalarında görüşülen Somalili sığınmacıların az da olsa bir kısmı kadın sünnetinden kaçmak için göç eden kadınlardan oluşurken dikkat çekici bir kısmının iç savaş sonucu kocalarını kaybederek Türkiye'ye beraberlerinde çocukları ile gelen kadınlardan oluştuğu gözlemlenmiştir. Buz'a göre sığınmacı kadınlar, göçe kendi adlarına yola çıkmakta ve aktif oldukları bağımsız bir göç süreci yaşamaktadırlar (Buz, 2007, s.39). Ayrıca, Somalili kadınlar, göçü, erkek temelli kurumsallaşmış şiddet ya da toplumsal cinsiyetlerinden kaynaklanan nedenlerden kaçmak için "bir baş etme" stratejisi olarak kullanmaktadır. Kadınlar ya kendi ülkelerindeki geleneksel ataerkil uygulamalar ya da politik düşünceleri nedeniyle kaçırmaktadır (Buz, 2007, s.39). Alanda görüşülen bir sığınmacı kadının aşağıdaki ifadesi bu fikri destekler niteliktedir:

Ben sünneti 6-7 yaşlarımdayken Somali'de oldum. Başkent Mogadişu'da yaşadığımızdan sağlık çalışanı tarafından sünnet edildim. Eskiden büyüklerimiz çok daha zor şekilde sünnet oluyormuş. Bu işlemi yapanlara Umuliso denmektedir. Uygulamayı dine bağlıyorlar ama ben Müslümanlıkla ilgili olmadığını düşünüyorum bu tamamen kültürel. Ben uygulamayı saçma buluyorum, aslında annem de benim gibi düşünüyor ama anneannemin zoruyla geçen sene beş yaşındaki kardeşimi sünnet ettirdi. Bunu acımasızlık olarak görüyorum. Bir keresinde bir sağlık merkezinde 60 yaşlarında bir kadına sonda takmayı denemiştik ama firavun sünnetine benzer durumu yüzünden bu mümkün olamadı. Bu kadına bu durumu sorduğumuzda her

doğumdan sonra tekrar işlem yaptırdığını bunu kocasının başka kadınlara gitmesini engellemek için yaptığını söylemişti (Somalili, Kadın 21 yaşında).

Saha verileri ışığında Somali göçünün can güvenliğinin sağlanması, iş bulmak, daha iyi şartlarda çalışmak, daha iyi yaşam imkânlarına sahip olmak, çocuklarına gelecek kurabilmek, kadın sünnetinden kaçmak gibi nedenlerle ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Daha iyi yaşam şartları yaratmak amaçlanmakta ve buna bağlı olarak iki ya da daha fazla ülke arasında geçici veya kalıcı yer değiştirme gerçekleşmektedir.

Ancak, bu gibi amaçlarla ortaya çıkan göç süreci çok da kolay olmamakta, göç edilen ülkede de çeşitli sorunların ortaya çıkmaktadır. Göç edenlerin ev sahibi ülkede yaşadıkları başlıca sorunlar, istihdam, barınma sorunu, ev sahibi ülke dilini iyi ya da hiç bilmemelerinden kaynaklanan iletişim sorunları; ev sahibi toplumunun ön yargıları, ev sahibi toplumla farklı bir dine sahipse dini ritüellerini gerçekleştirememesi sorunu, yabancılara karşı olumsuz tutumların şiddeti, yeni çevreye uyum süreci, ekonomik zorluklar ve kültürel farklılıklar şeklinde sıralanabilir (Çakırer Özservet, 2016, s.54).

3. BÖLÜM

ALAN BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

34 kadın ve 7 erkek olmak üzere toplam 41 Somalili sığınmacı ile derinlemesine yapılan görüşmelerde göç ve entegrasyon bağlamında kadın sünneti uygulamasına ilişkin değişimin olup olmadığı gözlemlenmiştir. Ayrıca göç, entegrasyon ve kültürel değişimin bütüncül bir bakış açısıyla ele alınması ve anlaşılması amacıyla sığınmacılarla yapılan görüşmelerin yanı sıra yerel halkın görüşlerine de başvurulmuştur. Burdur'da ikamet eden taksici, kuaför, fırıncı, terzi, öğretmen, memur, ev hanımı ve Somalili sığınmacıların iş verenleri olmak üzere çeşitli yaş ve meslek gruplarından 8 kadın ve 6 erkek toplam 14 kişiye Somalili sığınmacılar ile ilgili izlenimleri sorulmuştur.

Alandan elde edilen veriler; Somalili sığınmacıların menşe ülkeyi terketme nedenleri, kadın sünneti uygulamasına ilişkin deneyimleri ve görüşleri, Burdur'daki entegrasyon düzeyi, göç, entegrasyon ve kültürel değişmeye bağlı olarak kadın sünneti uygulamasının sönümlenme örneklemi çerçevesinde değerlendirilmiştir.

3.1. SOMALİLİ SİĞINMACILARIN GÖÇ ETME NEDENLERİ

Somali halkından yüzbinlerce insan yıllardır süregelen iç savaş, siyasi ve ekonomik istikrarsızlık, şiddet olayları, kuraklık gibi olumsuz etmenlere bağlı olarak Kenya, Uganda, Yemen gibi komşu ülkeler ile Avrupa, Kuzey Amerika ve Orta Doğu ülkelerine gitmek üzere ülkelerini terk etmektedir. Somali dünyanın en çok mülteci nüfusuna sahip ülkelerindendir³⁰. 2006 yılından itibaren Türkiye'ye sığınan ve Burdur iline yerleştirilen Somalili sığınmacılar ile bu çalışma kapsamında yapılan görüşmelerde ortaya konan başlıca göç etme nedenleri aşağıda sıralanmıştır.

³⁰ <https://www.unrefugees.org/news/somalia-refugee-crisis-explained/>

3.1.1. İç Savaş, Çatışmalar ve Güvenlik

Somali'den göçün en temel nedenleri daha önceki bölümlerde söz edildiği üzere, uzun yıllardır devam eden iç savaş, çatışmalar, kuraklık, gıda ve su güvenliği eksikliğidir. Göç sadece basit bir yer değiştirme olarak görülemez. Cohen ve Sirkeci tarafından ortaya konan göçle ilişkili “Çatışma Modeli” yaklaşımı ile açıklanacak olursa, insani güvensizlik derecesi bağlamında ölümlere neden olan savaşlar, silahlı çatışmalar ve cinayetler şiddetin en üst derecesini oluşturan ve insanları göç etmeye iten etmenlerdir (Sirkeci,Utku ve Yüceşahin, 2019, s.165). Buna göre insani güvenlik algısının yoğunluğu başka bir yere gitme yönünde verilecek kararın temel belirleyicisidir.

Türkiye'ye geliş sebepim şöyle önce yaşamak istiyordum çünkü bizim ülkemiz savaş ve ölüm ülkesi. Ülkemizde yaşama hakkımız yoktu. İnsan gibi yaşamak istiyorduk memleketimizde ama her gün açlık ve sefalet içindeydik. Okula gidemiyorduk çünkü parası olanlar okuyabiliyordu. Şimdi Türkiye devleti bize okuma ve yaşama hakkı sağladı. (Somalili, Erkek, 22 yaşında)

Alanda görüşme yapılan Somalilerin söyledikleri üzerinde ilk üstünde durulması gereken etmen aşağıdaki ifadelerde de görüleceği üzere göçün can güvenliğini sağlamak amacıyla gerçekleştirilmesidir:

Bizim ülkemizde kadının imkanları çok kısıtlı, amaç genelde sadece hayatta kalmak. Miras konusunda bile erkeklere göre dezavantajlıyız. Ülkede savaş var, eğitim ve iş hayal. (Somalili, Kadın, 42 yaşında).

“Çatışma Modeli”ne göre göç etmek, ülkede kalıp mücadele etmek, halk hareketlerine ya da siyasete katılarak tepki göstermek ve çatışma durumunu kabullenmek gibi çeşitli seçenekler arasındadır ve çatışmaların dayanılmaz boyutta olduğu durumlarda bazı gruplar tarafından gerçekleştirilmektedir (Sirkeci, Utku ve Yüceşahin, 2019, s.166). Göçü tercih ederek ülkedeki güvensizlik ortamından dolayı, hayatta kalmak, iş bulmak ve ailelerini

geçindirmek üzere Somali'yi terk edenler ile birlikte savaşlarda yaşanan can kayıpları Somali aile yapısının değişmesine ve çözülmesine yol açmıştır. Somalili bir genç kadın durumu şöyle anlatmaktadır:

İç savaştan dolayı kardeşim ve babamla Türkiye'ye geldik, annem Finlandiya'da. Pasaportu olmadığı için oradan ayrılamıyor, biz de buradan ayrılamıyoruz. Ayrıca yeni evlendiğim eşim İsviçre'de yaşıyor. Şimdilik onun yanına gidemiyorum nikahımızın resmileşmemiş olmasından dolayı mümkün olamıyor. Bizi Burdur'a yerleştirdiler onbeş günde bir Göç İdaresine gidip imza veriyoruz. İl dışına çıkmak için izin almamız gerekiyor. Üniversite eğitimi almayı ve özgür olmayı çok istiyorum (Somalili, Kadın, 23 yaşında).

Somali'de zoraki göç nedeniyle ailelerini geride bırakıp gelenler ile göç ederken farklı ülkelere dağılanların sayısı oldukça fazladır ve göçün etkisiyle aileler uluslararası bir bölünmüşlük yaşamaktadır. Göç bireylerin, hanehalklarının ve ailelerin pek çok etmene dayalı yaptıkları kolay ve özgür olmayan bir tercihtir (Cohen ve Sirkeci, 2015, s.15).

Ben kız kardeşim ve babamla Burdur'da yaşıyorum. Bir kardeşim İtalya'da, annem Finlandiya'da ve yeni evlendiğim eşim İsviçre'de sığınmacı statüsünden kaynaklanan pasaport ve kimlik gibi sorunlardan dolayı başka ülkelere gitmemiz imkansız oluyor, zaten Burdur dışına çıkarken bile Göç İdaresinden özel izin alıyoruz (Somalili, Kadın, 22 yaşında).

3.1.2. Kadın Sünneti Uygulamasından ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet Olaylarından Yeni Kuşakları Uzaklaştırmak

Kadın sünneti uygulamasının özellikle Somalili kadın sığınmacılar için göçün önemli tetikleyici etmenlerinden biri oluşu alanda yapılan görüşmelerde belirlenmiştir. Görüşmelerde de özellikle vurgulandığı üzere uygulama kadın sağlığını ciddi bir biçimde olumsuz etkilemektedir. Buna karşın ironik bir şekilde kadın sünneti uygulanmasını gerçekleştirenler kadınlardır. Bu noktada kadın sünnetinin kültürel işlevi, özellikle evliliklerin gerçekleşmesindeki önemi, dikkate alındığında kadınlar mecbur kalmaktadır. Diğer taraftan, göçe dahil olan ve çalışma kapsamında yer alan kadınlar çocuklarına bu uygulamayı yapmak istemediklerini belirtmiş ve aşağıdaki görüşmeci de olduğu gibi ülkelerini özellikle kız çocuklarını uygulamadan uzak tutmak için terk ettiklerini dile getirmişlerdir:

Ben kızlarımın sünnet olmaması için o geleneği yaşamamaları için Somali'den ayrıldım, sünnet keşke tamamen bitse, kız çocukları bu acıyı yaşamasa. Ben şimdi Somali'den annemle telefonda konuştuğumda bana çocukları sakın sünnet ettirme diyor. Peki sen beni niye sünnet ettirdin dediğimde artık başka, eskisi gibi değil diyor (Somalili, Kadın, 28 yaşında).

Alanda görüşülen kadın sığınmacıların kadın sünneti geleneğini de toplumsal cinsiyete dayalı bir şiddet unsuru olarak algıladığı ve göçün çocuklarını bu uygulamadan uzak tutmaları yönünde bir motivasyon olduğu anlaşılmaktadır:

Türkiye'ye çocuklarımla beraber geldim. Yalnız bir anne olarak çocuklarımla geçimimi ve eğitimini sağlamak için çalışıyorum. Ben ülkemdeyken çocuk yaşta sünnet edildim ama çocuklarımla aynı şeyi yaşamamamı istemiyorum. Burdur'da da bu uygulamanın bir yaşlı kadın tarafından yapıldığını duydum ama ben kesinlikle çocuklarımla sünnet

olmasını istemiyorum. Onları bu işlemden korumak için buraya geldim. Eğitim alıp ekonomik güce sahip olmalarını istiyorum (Somalili, Kadın 36 yaşında).

Çok eşliliğe bağlı ayrılık ya da iç çatışmalarda eşini kaybetme durumunun Somalili kadınları göçte bağımsız kılarak etkin hale getirdiği ve çocukları ile birlikte göç ettikleri çalışması sırasında tespit edilmiştir. Dolayısıyla bir kadın göçünün söz konusu olduğunu ve kadınların kendi ülkelerindeki geleneksel ataerkil uygulamalardan dolayı göç ettiğini söylemek mümkündür (Buz, 2007, s. 39).

Ben boşandım ve Türkiye'ye tek çocuğumla geldim, kocam diğer eşiyile Somali'de kaldı. Arkadaşlarımdan ve ailemden Kanada'ya ve Finlandiya'ya gidenler oldu ben de gitmek için bekliyorum (Somalili, Kadın, 38 yaşında).

Güvensizlik ortamı savaş ve silahlı tehditten farklı olarak toplum ya da mahalle baskısı da göç unsuru olarak kendini gösterebilmektedir (Cohen ve Sirekci 2019, s.13). Kadın sünneti uygulamasının sürdürülmesinin en bilinen gerekçesi toplum tarafından kabul görme isteğidir. Uygulamanın diğer nedenleri arasında hijyen, iyi bir evlilik fırsatı, bekareti korumak, tecavüze karşı korunmak ve dini görevler bulunmaktadır. Somali'de kadınlar ekonomik kaynaklar ve imkânların yetersizliği göz önüne alındığında temel gereklilikleri için ebeveynlerine ve sonrasında eşlerine bağımlıdırlar. Kendileri için evlilik tek geçim yoludur ve mecburiyettir:

Ben 8 yaşında Yemen'de sünnet oldum, eğer sünnet olmazsanız kimse sizinle evlenmek istemez, size kötü gözle bakarlar (Somalili, kadın, 22 yaşında).

Alternatif eksikliği ve geleneğin güçlü etkisi nedeniyle, birçok kız çocuğu sünneti gerekli ve hatta doğal olarak yaşamın bir parçası gibi kabul eder ve verilen gerekçeleri kabul eder:

Herşeyin sebebi aslında erkekler, eğer kız sünnet edilmezse onlar kafir veya haram gibi sözler söyleyerek aşağılarlar, anneler kızlarının böyle şeyler yaşamaması için istemeseler de sünnete razı oluyorlar (Somalili, Kadın, 32 yaşında).

Somalili kadınının yaşamını, ülkesinin sosyokültürel şartlar içinde nasıl konumlandığını, sünnet deneyimini ve göç sürecini anlayabilmek için Burdur ilinde uzun süredir yaşayan, iyi derece Türkçe öğrenmiş, çocuğunu bu kentte büyütmüş ve çalışıyor olması sayesinde görece entegre olmuş bir kadın sığınmacının alan çalışmasında anlattıkları konuya ilişkin kapsamlı bilgi sunmaktadır:

Eşim iyiydi ama kayınvalidem çok kötü huyluydu, evliliğimiz onun yüzünden bitti diyebilirim. Diğer eşimden de çocuklarım var ama onlarla eski eşim yüzünden görüşemiyoruz. Türkiye'ye geldiğimde oğluma hamileydim. Tek başına geldim oğlum da burada doğdu. O Somali'yi hiç görmedi, Burdur'da Türk gibi büyüdü. Ben burada çocuğuma hem anne hem babalık ediyorum. 12 yıldır buradayım artık buradaki halkla birbirimize alıştık ama geçinmek çok zor. İyice pahalı oldu son zamanda. Arada iş olarak pazarcılık falan yapıyorum. Bir kadına yardım ediyorum pazar yerinde. İş sahibi olabilmek için Halk Eğitim Merkezinin dikiş nakış kurslarına devam ediyorum. Daha önce de Türkçe kursuna gitmişim. Oğlum için Türk vatandaşlığını çok istiyorum çünkü o bir Türk gibi büyüyor ve hissediyor. Sünnet için son zamanlarda cezalar arttığı için uygulamalar azalmış. 10 yıla kadar cezası var diyorlar. Yapanlar hapis cezasından korkuyor. Bir de kızları sünnetten sonra mikrop kapmasın diye Detol diye bir temizlik maddesiyle yıkıyorlar. Somali'de sünneti kadınlar yapıyor bazen kadın erkek beraber de yapıyor. Sünnet yapan kadın umuliso sizdeki ebe gibi. Sünnet yapıyor ve doğum için de eve

çağırılıyor. Zor oluyor doğum falan dikişleri kesiyor açıyor doktor ya da sezeryan oluyorlar daha kolay sünnetli için. Ben üç çocuk doğurdum. İlk çocuğumda doktor dikişleri açtı ve bebeğin gelmesi için çok bekledik. Doğum çok zor ve ağrılı oldu. Sonraki iki çocuğumu sezeryanla doğurdum. Her doğumdan sonra tekrar dikilerek kapatıldım (Somalili, Kadın, 38 yaşında).

kadınların artık göç eden aktif bireyler olarak görülmelerinin yanı sıra göç sonrasında ortaya çıkan değişimin taşıyıcıları olmaları ve göçmen topluluklar içindeki rollerinin daha kapsamlı analiz edilmesi olmuştur.

Kadın sünneti uygulaması son yıllarda sağlık merkezlerinde gerçekleştirilmeye başlanmış olsa da, gelenek öteden beri Somalilerin Umuliso olarak adlandırıldığı bir nevi ebe kadın tarafından UNICEF (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu) verilerine göre 15 yaş altı kız çocuklarına uygulanmaktadır:

Ben sünneti 6-7 yaşlarımdayken Somali'de oldum. Başkent Mogadişu'da yaşadığımızdan sağlık çalışanı tarafından sünnet edildim. Eskiden büyüklerimiz çok daha zor şekilde sünnet oluyormuş. Bu işlemi yapanlara Umuliso denmektedir. Uygulamayı dine bağlıyorlar ama ben Müslümanlıkla ilgili olmadığını düşünüyorum bu tamamen geleneksel. Ben uygulamayı saçma buluyorum, aslında annem de benim gibi düşünüyor ama anneannemin zoruyla geçen sene beş yaşındaki kardeşimi sünnet ettirdi. Bunu acımasızlık olarak görüyorum. (Somali, 21, Kadın)

Dünya Sağlık Örgütü tarafından dört farklı türü olduğu bildirilen kadın sünneti uygulamasının Somali'de bu farklı işlemlerde gerçekleştiği görüşmelerde anlatılmıştır:

Ben 6 yaşında evde en zor olan firavun sünnetini oldum. Eğer firavun türü sünnetse yaş çok küçük olmaz, 8-9 yaşlarındaki kızlara yapılır ama

normal sünnet ise yaş daha küçük olabilir. Firavun sünnetine dayanmak daha zordur ve iyileşmesi süresi bir ay kadar sürer. (Somalili, Kadın, 28 yaşında)

Ben firavun türü denen en ağır şeklini oldum, gerçekten korkunçtu sünnet öncesi annem çok ağladı ve af diledi benden. (Somalili, Kadın, 26 yaşında)

Benim doğumlarım kolay olmadı ama bir akrabamın durumu çok daha kötüydü. Doğum o kadar zor oldu ki bebeğini kaybetti ve kendisi de ölümden döndü. (Somalili, Kadın, 37 yaşında)

Uygulama uluslararası olarak insan hakları ihlali olarak tanınmasına rağmen, çeşitli nedenlerle devam etmekte ve aşırı fiziksel ve psikolojik zararlara yol açmaktadır. Bunu aşağıdaki söylemlerde de görmekteyiz:

Küçük kızlara yapıyor, çocuklara şeker çikolata veriliyor. Acısı dinsin diye tatlı veriliyor sanırım. (Somalili, Kadın, 19 yaşında)

Somalili kadınları göçe iten unsurlardan bir diğeri ise ülkelerinde yaşadıkları cinsiyete dayalı şiddet olaylarıdır. Kadınlar ve kız çocukları sadece toplumsal cinsiyet ayrımcılığıyla değil cinsiyete dayalı şiddetle de mücadele etmektedirler.³¹ Alan çalışması sırasında bu konuya değinen sığınmacı bir kadın ülkede yaşanan çaresizliği şu şekilde ifade etmiştir:

Çatışmalar ve fakirlik dışında bir de tecavüz tehlikesi var, tecavüzcüler kadınların dikişlerini kesebilmek için yanlarında bıçak taşıyorlar yani dikiş de kadını bu tehlikeden korumaya yetmiyor. İşin kötüsü bu kadınlar

³¹Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) verilerine göre kuraklık nedeniyle yerinden edilmiş topluluklarda kadınların ve kız çocuklarının fiziksel ve cinsel şiddete maruz kaldığı, yerinden edilenlerin beşte dördünün kadın ve çocuk olduğu belirtilmektedir (https://www.voanews-com.translate.google/a/in-somalia-spike-in-gender-based-attacks-compounds-plight-of-displaced-women-girls/7085771.html?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=wa)

tecavüzcüleriyle evlendiriliyorlar. Dikişler açılmadan tecavüz çok daha fena, geçenlerde televizyonda bununla ilgili bir haber duydum, kız tecavüz yüzünden ölmüş (Somalili, Kadın, 38 yaşında).

3.1.3. Eğitim ve Sağlık

Somalili Sığınmacılar örneğinde olduğu gibi savaştan ve silahlı çatışmalardan kaçanlar sosyal ve ekonomik nedenlerden daha önce özgürlükleri için göçe etmektedir ancak, bu nedenlerin birbiriyle içiçe geçen doğası göz ardı edilemez (Sirkeci ve Kohen, 2015, S.12). Özellikle Somalili kadınlar, iyi yaşam ve güvenlik taleplerini karşılamanın yanı sıra eğitim ve sağlık ihtiyaçlarını da gidermek için farklı ülkelere yönelmektedir.

Bununla birlikte, ülkenin yetersiz sağlık altyapısı kadınların sünnet uygulamaları sonucunda karşılaştığı ciddi sorunlarla başetmesini güçleştirmektedir. Ülkesinde sağlık görevlisi olarak çalışmış bir sığınmacı bu konuda yaşadıklarını şöyle aktarmıştır:

Somali'de hastanede staj yaparken bir kadın ile tanışmışım zorluk çekmesine rağmen her doğumdan sonra kocasını memnun etmek için tekrar dikilerek kapatıldığını söylemişti. Kendini kocasına beğendirsün ve kocası başka kadına gitmesin diye. Hastaneye gelme sebebi bu dikişler yüzünden yaşadığı sıkıntılarım, bu şekilde bir uygulama yapmasına çok şaşırılmış ve çok saçma bulmuştum (Somalili, Kadın, 24).

Göçün çekici yönlerinden biri de hiç kuşku yok ki sağlığın yanısıra eğitim, gibi alanlara erişimdir. İnsani güvensizlik algısı, sağlık ve eğitim sisteminin yetersizliği gibi pek çok alanda da ortaya çıkmaktadır (Sirkeci, Utku ve Yüceşahin, 2019, s.165). Bu açıdan Burdur'daki Somali sığınmacıların bu tür fırsatlara erişimi göçün olumlu bir yönü olarak değerlendirilebilir. Saha çalışmasında sığınmacıların çocuklarının eğitimine önem verdikleri ve ailelerin çoğunun çocukları için iyi bir gelecek kaygısı taşıdığı görülmüştür:

Kızım ve oğlum var onların eğitim almasını iş sahibi olmasını çok istiyorum. Gençler eğitime daha çok önem veriyor. Onlar için uğraşıyorum. Kızıma sünnet yaptırmayı hiç düşünmedim onun eğitimi benim için daha önemli. Ülkede eski cahillik değişiyor devlet adamları, sivil toplum örgütleri ve din adamları topluma sünnetin zararlarını anlatıyor artık ama iç savaş gelişme olmasına engel çünkü kuralsızlık çok (Somalili, Kadın 42 yaşında).

Bizim Somali'den ailece ilk gittiğimiz yer Suudi Arabistan'dır. Biz çocuklarımızla daha sonra Burdur'a yerleştirildik ama kocam iş bulmak ve bizi geçindirmek için Somali'ye geri döndü. Çocuklarımızın biri ortaokulda biri lisede ve biri de üniversitede mühendislik eğitimi alıyor. Çocuklar Türk vatandaşlığı verilmesini çok istiyorlar ve iş bulup burada kalmayı düşünüyorlar (Somalili, Kadın, 42 yaşında).

3.2. SOMALİLİ SIĞINMACILARIN BURDUR'A İLK GELDİKLERİ YILLARDA KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR

Türkiye, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesini, 1'inci maddesindeki mekân bakımından öngörülen seçme hakkını kullanarak "Coğrafi Kısıtlama"yı kabul etmiş olduğundan sığınmacıları Burdur ve Isparta gibi uydukentlere³² yerleştirmektedir. Bunun büyük kentlere göre sığınmacı grupları daha rahat kontrol edebilmek üzere uygulanan bir devlet politikası olduğu söylenebilir.

Burdur'a ilk gelen Somalili sığınmacılar özellikle fenotipik farklılıklardan ötürü dışlanmaya maruz kalmış ve bu durum özellikle kadınların domestik alanla sınırlı kalmasını ve dolayısıyla entegrasyonu güç hale getirilmiştir. Gelineen ülkede karşılaşılan çeşitli ayrımcılıklar ve riskler göçmenler için yeni güvensizlikler yaratmaktadır (Cohen-Sirkeci

³² Benzer olarak Finlandiya gibi bazı İskandinav ülkeleri de 1990'lı yılların başında kabul etmeye başladıkları Somalili mültecileri büyük kentler yerine küçük yerleşim birimlerine yerleştirmeyi tercih etmişlerdir <https://tr.euronews.com/2022/06/20/dunya-multeciler-gunu-iki-somalili-multecinin-iskandinav-ulkelerindeki-basari-oykusu>.

2015, s. 14). Sığınmacı olarak Burdur'a ilk geldiklerinde ne tür yaklaşımlarla karşılaştıkları sorulduğunda verilen cevaplardan bazıları şöyledir:

Savaş ve yokluktan dolayı Somali'den ayrıldım. Kocam kayıp. Ten rengimizden dolayı ayrımcıla karşılaşıyoruz ve bize ev vermek istemiyorlar. Burdur halkına değişik geliyoruz neden böylesiniz diyenler oluyor Allah bizi böyle yaratmış diyorum (Somalili, Kadın, 38 yaşında).

Başlarda zorluk çektik dil bilmediğimiz için, sonuçta farklı kültür insanlar farklı. Bizi kabullenmeleri kolay olmadı (Somalili, Kadın, 29 yaşında).

Bu çalışmanın odak grubunu oluşturan Somalili sığınmacılar Burdur'a geldikleri ilk yıllarda depremedeler için inşa edilmiş olan depremevlerine yerleştirilmişlerdir. Depremevlerinin kentsel dönüşüm kapsamında yıkılmasıyla Somalili sığınmacılar kendilerine yeni barınma alanları bulmak zorunda kalmışlardır. Burdur Valiliği bir süre kira yardımı sağlamıştır ancak, bir süre sonra bu yardımın kesilmesi, yüksek kira giderleri ve ilde yabancılara ev kiralama konusunda çekincelerin oluşu sığınmacıların birtakım zorluklar yaşamasına sebep olmuştur. Barınma konusunda karşılaşılan problemler görüşmeler esnasında sürekli gündeme gelmiştir:

Yabancıyız ve koyu tenliyiz diye bizi kolay kabul etmiyorlar. Ev kiralamak zor iş bulmak zor. Sadece temizlik işlerinde sigortasız çalışabiliyoruz onda da çok az para veriyorlar. Bize karşı halk biraz gaddar. Devlet bize çok para veriyor sanıyorlar bir süre valilikten kira yardımı aldık ama o da kesildi. Herhangi bir destek almıyoruz bulabildiğimiz işlerle çok zor geçiniyoruz (Somalili, Kadın, 39 yaşında).

Yerel halkın bakışı açısını sunmak açısından Burdur'da yaşayan bir görüşmecinin söylediklerine aşağıda yer verilmiştir:

Benim çok bir iletişimim olmuyor, Somalili bir tanıdığım yok. Çevrede görüyorum ama açıkcası mesafeliyim onlara karşı (Türk, Kadın, 46 Yaşında).

Alanda yapılan görüşmelerde sığınmacıların en temel sorunlarından birisi Birleşmiş Milletlerden gelen yardımların da kesilmesiyle gelir kaynağı bulmakta yaşanan güçluktur. Bu kapsamda, Türkiye’de bulunan sığınmacıların entegrasyonuna yönelik 04 Nisan 2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 89 maddesinin 4 fıkrasına göre: *Başvuru sahibi veya şartlı mülteci, uluslararası koruma başvurusu tarihinden altı ay sonra çalışma izni almak için başvurabilir. Mülteci veya ikincil koruma statüsü sahibi, statü almasından itibaren bağımlı veya bağımsız olarak çalışabilir.*³³ Göç kanunları, vize ve izin prosedürleri, çalışma izni gibi bazı belgelerin olmayışı sığınmacıların farklı güvensizliklerle karşılaşmasına, iş piyasasında eşitsizliğe veya ücretlerin düşüklüğüne sebep olabilmektedir (Cohen ve Sirkeci 2015, s.14). Bu bağlamda, Somalili sığınmacılar kalifiye ve sigortalı işler bulmakta zorlanmaktadır ve yapılan görüşmelerde bu durum sıklıkla vurgulanmıştır:

Annem Suudi Arabistan’da babam Somali’de yaşıyor ben dayımlarla birlikte Burdur’da kalıyorum. Avrupa ülkelerine gitmek için bekliyoruz. Ben geleli 10 yıldan fazla zaman oldu. Hiç bir gelir kaynağımız olmadığı için burada yaşamak iyice zorlaştı, arada küçük işler bulup çalışıyorum (Somalili, Kadın, 23 yaşında)

3.3. EŞİKSELLİK SÜRECİNDE SOMALİLİ SİĞINMACILARIN ENTEGRASYONU VE KÜLTÜREL DEĞİŞME

Toplumsal etkileşim ile ister istemez kültürel değişim sürecine giren göçer köken ülkeden getirdiği alışkanlıklarını sürdürme eğilimindedir. Sözelimi kendi ülkesine özgü giyim ya da mutfak kültürünü yeni toplumsal yaşamında sürdürmeye çalışır (Yıldırım, 2019, s.7).

³³ <https://www.csgeb.gov.tr/uigm/statuler/uluslararasi-koruma-saglanan-yabancilar/>

Kültürleşmede bir çok değişim unsuruyla karşılaşan birinci kuşak göçmenler kendi kültürlerini daha çok koruma ve sürdürme eğilimi gösterirken küçük yaşta gelen ikinci veya üçüncü kuşak göçmenler geldikleri ülkenin kültürünü ve kimliğini daha kolay benimsemektedirler (Zafer, 2016, s.89). Burdur örneğinde değerlendirildiğinde alışkanlıklara ve geleneğe tutunanların daha eski kuşak sığınmacılar olduğu yeni kuşak Somalili göçmenlerin özellikle giyim konusunda geleneksel yerine modern tarzda olduklarını sosyal alanlardaki görünümünden söyleyebiliriz. Bu durum yeni kuşağın ebeveynlerinden farklı olarak okul gibi sosyal etkileşim alanlarında yer alması, Türkçe konuşuyor olması ve yeniliklere daha açık olmasıyla açıklanabilir. Sosyokültürel uyum açısından ana akım toplumun dilini konuşabilmek etkilidir ve iletişim kuramayan göçmenlerin uyumları bu açıdan zor olabilmektedir (Saygın ve Hasta, 2018, s.321). Ailelerinde kendi kök kültürleriyle büyütülmüş yeni kuşak sığınmacılar anadillerini konuşuyor olsalar da ana akım kültüre uyum düzeyleri geç yaşta gelen ve Türkçe konuşmayan sığınmacılara göre oldukça üsttedir. Sığınmacıların toplumsal uyumunda en etkili araçlardan biri eğitime kolaylıkla dahil olabilmeleridir. Daha fazla sosyal bağlılık geliştirdiklerini görüşmeci bir annenin söyledikleri ortaya koymaktadır:

Burada kız çocuklarımız eğitim ve güvenlik açısından Somali'deki çocuklara göre çok daha iyi durumdalar. Bizler dil konusunda sıkıntı yaşıyoruz ama onlar çok küçük yaşta gelip burada büyüdüğü için buralı gibiler. (Somalili, Kadın, 39 yaşında).

Yanı sıra Burdur'a küçük yaşta gelen veya Burdur'da doğanların eğitim sistemine kolayca dahil olduğu ve Türk dilini neredeyse ana dilleri gibi konuşmalarının etkisiyle üniversite eğitimi için de Türkiye'yi tercih ettiği gözlemlenmiştir:

Ben üniversitede okuyorum abim de buradaki üniversitenin bilgisayar mühendisliği bölümünden mezun ama ne yazık ki iş bulamıyor. Annem burada bizim geleceğimiz için kalıyor, biz küçük yaşta geldiğimiz için Somali'yi pek hatırlamıyoruz, annem akrabalarını ve arkadaşlarını özleyor

ama bizim geleceğimiz için geri dönmek istemiyor (Somali, Erkek, 24 yaşında).

Burdur'a Suriyeli, Afgan ve İranlı gibi yeni göçmen grupların gelmesiyle Somalili ve yerel halk arasındaki ilişkiler de farklı açıdan bir dönüşüm başlamıştır. Kente yerleştirilen yeni sığınmacı gruplar ile Somalili sığınmacılar yerel halk tarafından iki farklı kategoriye konularak “iyicil” ve “kötücül” karşılaştırma yapılmaya başlanmıştır. Diğer gruplarla kıyaslanan Somililelerin “daha zararsız, “uyumlu” ve “kendi halinde” tanımlanması önyargıların görece ortadan kalkması sağlamıştır. Bu gelişme entegrasyonda yerel halk etkisini artırmıştır. Sığınmacılar ile yerel halk arasında kurulan ilişkiler ve yakınlaşmalar kültürlenme sürecine de katkı sağlamaktadır. Bunu yerel halk ile yapılan görüşmelerden edinilen aşağıdaki söylemlerde açıkça görmek mümkündür:

Geldikleri ilk yıllara göre Somalililer ile aramızdaki mesafe kapandı, bence Suriyeli göçmenlere göre onlar daha saygılı ve kültürlüler. Sürekli gittikleri bir pastane var orada ya da şehir merkezindeki meydanda taşkınlık yapmadan kendi hallerinde toplanırlar (Türk, Erkek, 49 yaşında).

Barındıkları yeri zarara sokmuyorlar, onlar için önemli olan şey güvenlik ve ihtiyaçlarını karşılamak. Suça karışan Suriyeliler mahallede tedirginliğe sebep oluyor silahlı oldukları söyleniyor. (Türk, Erkek, 47 yaşında)

Yerel halk tarafından, diğer göçmen gruplarla karşılaştırmalar yapılarak yargılara varıldığını yerel halk ve

Mahallemizde Somalilier var onlara alıştık varlıkları bizi hiç tedirgin etmiyor ama Suriyeliler ya da diğer göçmenleri yakından tanımadığım için onlar

hakkında bir fikrim yok ama savaş bittiğine göre ülkelerine dönmeleri iyi olur diye düşünüyorum (Türk, Kadın, 48 yaşında).

Buradaki göçmenler arasında en çok sevilen ve güvenilenler Somalililer, uzun zaman oldu halk onlara alıştı (Türk, Kadın 41 yaşında).

Göçmenler, evlerini terk edip başka ülkelerde sığınma talep ettiklerinde, bilerek riskli bir eşiksellik durumuna girerler ve bu karmaşık süreç her zaman umulduğu gibi ev sahibi topluma vatandaş olarak yeniden entegre olarak sonuçlanmayabilir ve özellikle yoğun kriz zamanlarında yapılarını korumaya çalışan Avrupa toplumlarında dirençle karşılaşılabilir (Gold, 2016, s.252). Suriye'deki savaşın tetiklediği göçteki artış sonucunda Avrupa ülkelerinin göç yasalarını ve iltica süreçlerini gözden geçirerek ve sıkılaştırmasıyla sonucunda (Gold, 2016, s.251) 2015 yılından bu yana hedef ülkeye geçişte ortaya çıkan engellere bağlı olarak Somalili sığınmacılar için eşiksellik süresi uzamıştır. Sığınmacıların belirsizliğe bağlı olarak iki arada kalarak geçirdikleri ve Van Gennep tarafından eşiksellik olarak adlandırılan bekleme süreci sığınmacılar ve yerel halk ile aralarındaki mesafenin azalmasını sağlamıştır. İl Göç İdaresi Müdürlüğü görevlisinin söylediklerinden bunu görmekteyiz:

Daha önceki yıllarda Somalili sığınmacılara sağlanan Birleşmiş Milletler yardımları artık kesildi, hedef ülkelere yerleştirilme talepleri karşılanmıyor o yüzden umutları kırıldı ve artık kendi başlarının çaresine bakmaya çalışıyorlar. Türkiye'de iş bulmaya çalışanların yanı sıra özellikle Yunanistan ve Ermenistan sınırlarını kullanarak kaçak yollardan gittiklerini duyuyoruz. (Türk, Kadın, 37 yaşında)

Gennep'in geçiş ritüellerinde üç aşama ile açıkladığı geçiş süreci (Gennep, 2022, s.19) sığınmacı için ülkesindeki sosyal konumundan ayrılarak eşikleşlik yaşaması ve hedef ülkeye ulaşarak bütünleşme sürecini tamamlaması olarak gösterilebilir. Turner'ın "*Arada yaşanan eşik dönemi süresince ritüelin öznesi olan yolcunun*

nitelikleri muğlaktır geçmiş ya da gelecek durumun yüklemelerinden birkaçına sahip olan veya hiçbirine sahip olmayan bir kültürel bölgeden geçer” (Turner, 2018, s.95) diyerek söz ettiği gibi yeni bir konum ve kimlik kazanmak için arafta bekleyen Somalili sığınmacılar da bu belirsizlik sürecindeki çeşitli sıkıntılar yaşamaktadır. Bu durum yapılan görüşmelerde de pek çok kez dile getirilmiştir:

Süre çok uzadı çalışabileceğimiz ülkelere geçiş yapmak istiyoruz burada iş olsa kalırız ama çalışma izinleri kısıtlı bir de en büyük problem Burdur dışına çıkamamak. Bazen ailemizden arkadaşlarımızdan yeni gelenler oluyor ama almaya havaalanına bile gidemiyoruz. İzin için İl Göç İdaresine gittiğimde bana “Türkiye’ye kadar gelmiş Burdur’a da gelebilir dediler. Kaçak yollardan Yunanistan’a oradan da başka Avrupa ülkelerine gidenler oldu. İmkanım olsa ben de giderim çünkü para kazanmamız gerekli. (Somalili, Erkek, 26 yaşında)

3.3.1. Göçmenlerin Entegrasyonu Amacıyla Yürütülen Çalışmalar

Sığınmacıların yerel halk ile ilişki kurmasını sağlayacak kurumlar sağlıklı bir bütünleşme süreci için önemlidir kültürler arası iletişimi ve entegrasyonu sağlamada sosyal destek sistemi bir gerekliliktir (Berry, 1997, s.23). Burdur’daki sığınmacı grupların entegrasyonu için devlet tarafından yürütülen faaliyetler de diğer önemli faktördür. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı tarafından ve Milli Eğitim Bakanlığı iş birliğinde ilde yaşayan yabancıların entegrasyonunu artırmak ve yerel halk ile kaynaşmalarını sağlamak amacıyla Sosyal Uyum ve Yaşam Eğitimi (SUYE) düzenlenmektedir.³⁴ Ayrıca, uyum sürecini kolaylaştırmak, yaşanan sorunların önüne geçmek ve toplumların etkileşimini artırmak üzere göçmenlerin evlerine ziyaretler gerçekleştirilmekte, halk eğitim merkezlerinde Türkçe dersleri düzenlenmekte sağlık ve eğitim gibi konularda idari iş ve işlemlere ilişkin bilgilendirmeler yapılmaktadır: Bu konuda bilgisine başvuru kamu görevlisinin Somalili sığınmacılara ilişkin saptamaları dikkat çekicidir:

³⁴ <https://burdur.goc.gov.tr/uyum>.

Tüm yabancı grupların katılımının teşvik ediliği bu eğitimlere en fazla ilgiyi göstererek yüksek katılım sağlayan ve eğitimleri gönüllü bir şekilde en erken tamamlayan grup Somalilerdir. Eğitimlerde Türkiye’de yaşamak için gerekli bilgiler sunulmaktadır. Bağımlılık ile mücadelede yapılması gerekenlerden, hukuk sistemine, Türk kültüründeki örf ve adetlere, başvuru yapacakları devlet kurumlarına yazacakları dilekçe örneğine kadar bilgilendirme yapılır. Somaliler kendileri hakkında olumsuz bir görüş oluşmasını istemezler ve toplumsal kurallara ve kanunlara uyarlar (Türk, Kadın 38 yaşında).

3.3.2. Burdur İlinde Somalili Sığınmacılara Karşı Yerel Halkın Tutumları ve İlişkiler

Yerel halk ile daha yakın ilişkiler geliştirmeye başlayan Somalili sığınmacıların kapalı toplumdaki sosyalleşen ve uyum sağlayan bir grup olmaya adım atmalarıyla ve çok nadir olsa da yerel ile yapılan evliliklerle entegrasyon sürecine başladığını söyleyebiliriz. Bu sosyokültürel entegrasyona bağlı yaşanan değişimin kadın sünneti uygulamasına yansımaları yapılan görüşmelerle ortaya konmaya çalışılmıştır.

Göçmenlerin yerleştikleri ülkede yaygın olan dinin aynı olması kültürleşme sürecini olumlu yönde etkilemektedir (Zafer, 2016, s.90). Toplumlar arası dini değerler gibi benzerlikler kültürel mesafe açısından göçmenlerin ev sahibi kültürü benimsemesini kolaylaştırmaktadır (Berry, 1997, s.23). Yerel halk ile göreceli kaynaşma, başörtüsü ve inançlarını yaşama noktasında çoğunluğu müslüman olan Türkiye’de Avrupa’ya gidenlerin yaşadığı sıkıntıların yaşanmıyor olması sığınmacılar için bir uyum unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Burdur’da yaşayan Somalili sığınmacıların ev sahibi toplumun geneli ile aynı dine mensup oluşunun olumlu bir katkı sağladığını Burdur’lu bir erkek görüşmecinin şu ifadelerinden anlayabiliriz:

Somalili müslüman gençlere ilk geldiklerinden beri hep yardımcı oldum onlara karşı hiç önyargım olmadı ve onlar da bizden biri oldu. Somalililer bu ülkedeki en zararsız göçmenler, ama Suriyeliler farklı onlara karşı hala önyargı vardır. (Türk, Erkek 46 yaşında)

Sığınmacıların yerel halk ile iletişimde olması, arkadaşlık ilişkileri kurması ve yerli halktan evlilik tercihleri kültürleşme sürecinde etkilidir (Zafer, 2016, s.90). Somalililerin ilde yaşayan diğer yabancılar arasında en uyumlu, en çok güven duyulan ve sevilen olarak görülmesi kuşkusuz heterojen toplumla ilişkilerin başlamasında önemli rol oynamaktadır. Toplumsal kaynaşmanın en güçlü göstergelerinden biri de iki toplum arasında gerçekleşen evlilik bağıdır. Alan çalışmasında elde edilen veriler artık Somalili sığınmacılar ile yerel halk arasında evliliklerin yapılmaya başlandığını işaret eder:

Burdurlu arkadaşlarım var iyi geçiniyoruz. Somalili erkeklerden ve kadınlardan Türklerle evlenenler oldu hatta bebekleri de oldu. (Somalili, Kadın, 26 yaşında)

Bir kadın arkadaşım Türk vatandaşı ile evlenerek Ankara'ya yerleşti. Antalya'da ve İstanbul'da Türklerle evlenip çocuk sahibi olan Somalili tanıdıklarımız var. (Somali,Kadın 21 yaşında)

Kapsamı çok geniş olan “entegrasyon” kelimesi bu çalışmada ev sahibi toplum ve sığınmacı arasında karşılıklı uyum sürecini ifade etmektedir. Göç ile toplumsal hareketliliğe adım adam insanlar ekonomik, sosyal, kültürel ve psikolojik olarak çok yönlü değişim yaşarlar. Bir taraftan kendi kültürel yaşamını sürdürmeye diğer taraftan varılan yerin şartlarına uyum sağlamaya çalışan göçerin başta dil, toplumsal örüntüler, “yabancı” ya karşı toplumun ayrımcı yaklaşımı gibi konularda çok şey deneyimlemesi gerekir. Bu deneyimler karşısında farklılaşması kaçınılmaz olur.

3.4. ENTEGRASYON VE KÜLTÜREL DEĞİŞMENİN KADIN SÜNNETİ GELENEĞİNE ETKİSİ

Alanda yapılan görüşmelere ilişkin genel kanı Burdur'daki Somalili sığınmacıların kadın sünneti uygulamasını zararlı sonuçları sebebiyle yeni kuşak çocuklarına aktarmak istememesi şeklindedir. Görüşülen toplam 41 Somalili sığınmacı arasından kadın sünneti uygulamasının sürdürülmesi için olumlu görüş veren olmamıştır. Bilakis özellikle uygulamaya maruz kalmış kadın görüşmeciler kadın sünnetine bağlı yaşadıkları fiziksel acı ve ömür boyu süren sağlık problemlerini aktarmışlardır. Alandan elde edilen ve aşağıda sunulan verilerde sığınmacılar düşünceleri dile getirmiştir:

Anneler alır sizi sünnetçi kadına götürür kadın tıpkı kasap gibi bıçakla keser diker, uyuşturma yok acıdan bayılanlar oluyor ve günlerce acısı devam eder. Erkekler bir iki güne yürür normale döner. Bizde öyle değil iyileşmesi daha uzun ve zor. (Somalili, Kadın, 39 yaşında)

Özellikle doğum ve cinsel ilişki durumlarında yaşanan sağlık sorunları görüşmeciler tarafından şu şekilde dile getirilmiştir:

Doğumlarım zor oldu, kanamam çok oldu. Doğumdan önce de dikişlerimi makasla açmak zorunda kaldılar. (Somalili, Kadın, 48 yaşında)

Evlendiğinde zor çünkü çok küçük bir nokta açık ve ilişki için erkek zorlayarak giriyor. Çok ağrı oluyor. Bazen yedi gün bazen bir ay bekliyorsun ilişki için. Belli bir süre sonra acı geçiyor alışılıyor. Bazen ilişkiye girmek için dikişler doktora açtırılıyor ama erkekler açmamayı tercih ediyor. (Somalili, Kadın, 38 yaşında)

Görüşmelerde kadın sünneti uygulamaları içinde Somali'de en yaygın olanın Tip 3 olarak tanımlanan firavun sünneti olduğu anlaşılmaktadır:

Klitorisin kesildiği hafif bir tür var dikiş yapılmıyor bile. Benim olduğum firavun türü denen tipte hem klitoris hem de dudaklar kesiliyor ve kalan yerler dikişle birleştiriliyor. (Somalili, Kadın, 28 yaşında)

Benimki en ağır sünnet türü olduğu için en zorlusu, adet döneminde ağrılar oluyor. Henüz doğum yapmadım doğumda sıkıntım olur mu bilmiyorum. (Somalili, Kadın, 26 yaşında)

Kadın sünnetini çocuklarına yaptırmamak için Somali'den göç eden kadın sığınmacıların varlığı kültürel değişimin daha hızlı gerçekleşebileceğini ve böylece grubun kadınlar tarafından işlemi gerçekleştirilen geleneksel yapısının dönüşeceğini fikrini vermektedir.

Elbette uygulamanın sönümlenmesinde Somalili erkek sığınmacıların rolü de etkindir. Görüşme yapılan bir erkeğin söyledikleri bunu destekler niteliktedir:

Sünneti kesinlikle kınıyorum çünkü kız çocuklarının sünnet olmasına karşıyım. Kızların sünnet olma durumu doğum yaparken ve cinsel ilişkiye girerken acı çekmesine sebep oluyor. Ben evleneceğim kişinin sünnetsiz olmasını tercih ederim. Kızım olursa da asla sünnet ettirmem (Somalili, Erkek, 22 yaşında).

Birçok erkek, hem kadınlar hem de erkekler açısından fiziksel ve psikoseksüel komplikasyonları nedeniyle bu uygulamadan vazgeçme eğilimindedir. Alan çalışması verilerinden elde edilen aşağıdaki aktarımlar da bunu doğrular niteliktedir:

Sünnete kesinlikle karşıyım çünkü kızların sünnet olması doğum yaparken ve cinsel ilişkiye girerken acı çekmesine sebep oluyor o yüzden sünnetsiz biriyle evlenmeyi tercih ederim (Somalili, Erkek, 20 Yaşında).

Somalili erkeklerin eğitim seviyesinin yükselmesi, anneleri tarafından bu konuda bilinçlendirilmeleri ve yeni entegre olmaya başladıkları toplumda sünnetli bir kadınla

evlenmeleri yönünde toplumsal baskı hissetmiyor olmaları aşağıdaki belirtilen görüşleriyle örtüşmektedir:

Eşimin sünnetli olmasını istemem o eski adet, Somali'de devam ediyor ama Türkiye'ye gelenler bu adete devam etmiyor (Somalili, Erkek, 22 yaşında).

Bu konuda Somalili annelerinde görüşmelerde belirttiği düşünceleri kaydedebiliriz:

Kızımı sünnet ettirmedim ve oğlumu da bu konuda bilgilendirdim. Sünnet yüzünden çektiğim acıları özellikle oğluma anlattım ve sünnetli bir kız ile evlenmekte cahilce ısrar etmemesini öğütledim. (Somalili, Kadın, 42 yaşında)

Genç erkekler gelenekler konusunda daha esnek, anneler de artık çocuklarına yaptırmak istemiyor. Büyük şehirlerde yapanlar köylerden daha az. Köyde yaşlılar daha önem veriyor ve baskı yapıyor (Somalili, Kadın, 36 yaşında).

Görece toplumsal entegrasyon sağlamaları heterojen toplumla evlilik gibi ilişkilere başlamaları kadın sünneti gibi olumsuz etkilere sahip geleneği terk etme eğilimine girmelerini sağlamıştır.

Sağlık açısından olumsuz etkilerini kendi öz deneyimlerinden bilen olumsuz etkileri ile mücadele etmek zorunda kalmış olan Somalili sığınmacı kadınlar kız çocuklarını uygulamadan koruyarak erkek çocuklarını da bu konuda bilgilendirerek geleneğin ya da aslında ünya kamuoyunda insan hakları ihlali olarak nitelenen bir gelenek olduğu düşüncesinden hareketle geleneği terk etme eğilimine girmiştir.

Burdur'da sığınmacıların barınma, iş bulma ve eğitim gibi temel yaşamsal ihtiyaçlarını karşılama çabasına girerek sünnet geleneğini geri planda bıraktığını şu sözlerden anlamak mümkündür:

Genç nesil eğitime ve çalışmaya daha çok önem veriyor. Zaten Burdur'da sünnet yapılmıyor (Somalili, Kadın, 42 yaşında).

Sığınmacılar tarafından uluslararası insan hakları dernekleri ve sağlık kuruluşlarının kadın sünneti uygulamasının sonlandırılması yönünde yaptığı çalışmaların takip edildiğini ve desteklendiğini görmekteyiz:

Mısır'da ve diğer Afrika ülkelerinde yasaklar artıyor, bilgilendirmeler yapılıyor. Somali'de iç savaşa ve karmaşaya rağmen bu gelişmelerden etkileniyor. Eskiden bu normaldi kötü olsa da devam eder diye düşünürdük. Son yıllarda sünnetten ölen çocuklar hakkında haberler veriliyor. Eskiden de ölen çoktu ama böyle dikkat çekmezdi (Somalili, Kadın, 44 yaşında).

Geleneğin sönümlenmesine götüren bir diğer etmen ise Burdur ilinde yaşayan Somalili sığınmacılar nüfusun çoğunluğunun müslüman olduğu Türkiye'de kadın sünneti uygulamasının olmadığını görerek uygulamayı dini bir zorunluluk olarak değil³⁵ bir adet olarak düşünmektedirler:

Sünnetin dinle ya da kültürle ilgisi yok ve ortadan kaldırılması gereken acımasız bir uygulama. Hiç faydası yok tam tersine biz kadınların tüm hayatını kötü etkiliyor (Somalili, Kadın, 37 yaşında).

Somali'de eskisi gibi yok, yasaklar var. İç savaş biterse daha iyi olacak çünkü şimdi yasalara uymuyorlar, ülkede savaş biterse kanunlar uygulanır

³⁵ 35 UNICEF, "Female Genital Mutilation", September 2020, <https://www.unicef.org/protection/female-genital-mutilation/E.T.28.04.2021>.

ve herkes yasaları istediği gibi bozamaz. Ayrıca sünnet Kuran'da yok ve cahilce bir uygulama (Somalili, Kadın, 36 yaşında).

Alan çalışmasında gerçekleştirilen görüşmelerde kadın sünneti uygulamasının entegrasyon ile gerçekleşen kültürel değişim, sağlık sorunları, sosyoekonomik nedenler gibi bir çok etmene bağlı olarak sönümlenme eğilimi göstermeye başladığını söylemek doğru olacaktır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Uzun yıllardır devam eden iç savaş, iklimsel nedenli kuraklık, ekonomik çöküş, çevresel felaketler ve toplumsal şiddet Somali halkını daha iyi bir yaşam arayışı ile komşu ülkeler ile Avrupa, Kuzey Amerika ve Orta Doğu ülkeleri gibi farklı coğrafyalarda bitmek bilmeyen zorunlu bir göçe itmiştir. Somali bu istikrarsız ortam nedeniyle dünyanın en çok mülteci nüfusuna sahip ülkelerden biridir.

Somali göçlerinin gerçekleştiği ülkelerinden biri Türkiye'dir. Türkiye esasında hedef ülke olmaktan ziyade üçüncü ülkeye sığınma talepleri yanıtlanıncaya kadar geçici bir süre ile yaşadıkları bir ülkedir. Türkiye'ye yapılan sığınma taleplerinin olumlu yanıt bulması durumunda özellikle küçük, taşra kentlerine yerleştirildiği görülmektedir. Yerleşim alanlarının milliyetçi ve muhafakar ve dolayısıyla farklılıklara açık olmayan bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Bu durum kuşkusuz yerel halkın göçmen gruplara karşı önyargı, ayrımcılık gibi tutumlar sergilemesine neden olur. Araştırmanın odağını oluşturan Burdur'a yerleştirilmiş Somalili sığınmacılar da ilk geldikleri yıllarda karşılaştıkları ön yargılar ve sosyoekonomik engeller sebebiyle önemli uyum sorunları yaşamışlardır. Bunun yanısıra hedef ülkeye gitmek üzere sosyal ve mekânsal eşiksellik sürecinde beklerken bu eşiksellik süreci Suriye, İran, Afganistan gibi ülkelere Türkiye'ye göç hareketiyle uzamış ve hatta durmuştur. Aslında bu dinamikler sığınmacıları entegrasyon sürecine daha faal katılıma hazırlamıştır. Bununla birlikte, Somalilerin, devlet tarafından özellikle son yıllarda yürütülen dahil edici programlara etkin bir şekilde katılması, yerel halkın önyargılı tutumlarının sonradan eklenen yeni göçmen grupların gelişimiyle olumlu yönde değişmesi ve çalışma izinleri konusunda yasal düzenlemeler yapılmış olması Türkiye'yi geçiş değil hedef ülke olarak görmeye başlamalarını sağlamıştır. Araştırma sürecinde İl Göç İdaresi yetkilileriyle yapılan görüşmelerde; basında Somalili sığınmacılar hakkında diğer göçmen grupların aksine olumsuz herhangi bir dezenformasyonun yer almadığı, halk tarafından sempatik buldukları ve uyum programlarına en aktif katılım sağlayan grup oldukları özellikle belirtilmiştir. Somaliler'in kendi dillerini, kültürlerini sürdürmeye çabalarken aynı zamanda başat kültüre dahil olarak entegrasyon/bütünleşme stratejisini izledikleri açıktır.

Bununla birlikte, miras olarak getirilen kültür, tarih, dil, gelenek, kimlik yok edilemez ama parçalanır, sorgulamaya açılır, yeniden yazılır ve kimlik hareketle yeniden biçimlenir (Chambers, 1995, s.40).

Göç unsurları etkisinde kadın sünneti geleneğine odaklanan çalışma kapsamında derinlemesine görüşmeler yapılan ve göçte aktif bireyler oldukları görülen Somalili kadın sığınmacıların göç ile gelen değişimin taşıyıcıları olmalarının yanısıra yeni kuşaklara geleneklerin aktarıcısı olmaları ve yeni kuşakların eğitim gibi sosyal alanlarda daha çok yer alarak entegrasyonda daha etkin oluşu kültürel değişimin ip uçlarını vermektedir. Göçte artık daha görünür hale gelen ancak kendi kültürlerinde kimlik savaşları devam ederken göç sürecinde yabancı bir kültürde kimliklerini korumaya çalışan kadınlar kültürlenmede geliştirilen stratejiler açısından önemli rol oynamaktadır (Akyol-Ak, 2008 s. 226). Alanda görüşülen Somalili kadın sığınmacıların öykülerinden yola çıkarak; yeni kuşak çocuklarını sünnet uygulamasından korumak için ülkelerini terk etmiş olmaları, geleneği sürdürmeye ve yeni kuşağa aktarmaya gönüllü görünmemeleri, dini bir zorunluluk olarak görmemeleri gibi etmenler Somali toplumunun kültürel değişmeyi içten gerçekleştirebileceği fikrini vermektedir.

Öte yandan hedef olarak görülen Batı ülkelerinin kadın sünnetiyle tanışması uygulamayı sürdüren ülkelere aldıkları göç ile olmuştur. Dünyada “Kadının Genital Sakatlanması” (FGM), olarak adlandırılan kadın sünneti uygulamasına karşı sürdürülen Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) gibi kuruluşların programları ve uygulamanın yasaklanmasını destekleyen aktivist hareketlerin Somalililerin de dikkatini çektiği ve desteklendiği alan görüşmelerinden anlaşılmaktadır. Waris Dirie, Somalili bir kadın olarak kendi öz deneyimlerine yer verdiği “Çöl Çiçeği” adlı kitabıyla ve kadın sünnetine karşı kamu oyundaki aktivist duruşuyla simgeleşmiş bir figürdür.

Nadir de olsa sığınmacı grup ile yerel arasında gerçekleşen evlilikler yoluyla uydu kentlerden metropollere hareketin gerçekleşmesi ve iş yaşamına katılımın artması kuşkusuz grup üzerindeki geleneğe bağlı toplumsal baskıyı ve geleneğe olan ihtiyacı hafifletecektir.

Göç sürecinde yeni umutlara, alışkanlıklara, işlere vs. yönelen göçmenin yerel kültürel pratikleri ve gelenekleri buna bağlı olarak zayıflatabilir (Cohen ve Sirkeci, 2015 s. 15). Sonuç olarak bir gelenek kültürel yapınının temel dinamiğini oluşturan bir işleve sahip olarak kabul edilse de özellikle göç ve göç edilen yere başarılı entegrasyon bu tür gelenekleri aşındırır aksi bir durum ise göç gerçekleşse bile şayet başarılı uyum gerçekleşmiyor ise grup içe kapanır ve yeni kültürel çevreye rağmen geleneklere sarılır.

KAYNAKÇA

- Akyol-Ak, F. 2008 “Parçalanmış Kimlikler: Fransa’daki Göçmen Türk Kadınlarının Özel-Kamusal Stratejileri” Entegrasyonun Ötesinde Türkiye’den Fransa’ya Göç ve Göçmenlik Halleri, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 223-234:226 Derleyenler: Didem Danış, Verda İrtiş.
- Althaus, F. A. 1997 “Female Circumcision: Rite of Passage or Violation of Rights?” *International Family Planning Perspectives*, 130-133.
- Berry, J.W. 1997 “Lead Article: Immigration, Acculturation, and Adaptation”, *Applied Psychology: An International Review*, 5–34
- Buz, S. 2007 “Göçte Kadınlar: Feminist Yaklaşım Çerçevesinde Bir Çalışma” *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18/2: 37-50.
- Büken, N.Ö. 2019 İstanbul Sözleşmesi Bağlamında Kadın Sünneti *Kadın/Woman* 2000, 2019; 20(1): 17-42:23
- Cassman, R. 2008 Fighting to Make the Cut: Female Genital Cutting Studied within the Context of Cultural.
- Chambers, I. 1995 Göç, Kültür, Kimlik, İstanbul, Ayrıntı.
- Çakar, A.S. 2021 “Kadının İnsan Haklarından Bir Sapma Örneği: Kadının Cinsel Sakatlanması” *TBB Dergisi* 2021 361-380: 362
- Çakırer Özservet, Y. 2016 “Uluslararası Göç, Yerel Yönetimler ve Toplumsal Uyum” *TBB İller ve Belediyeler Dergisi*, 813, 48-55.
- Çakmak, H., Yaman, I. 2018 “Post-Sovyet Dönemde Türkiye’ye Yönelen Kadın Emek

Göçü Profili: Kumkapı'da Tekstil Sektöründeki Satış Temsilcisi Kadınlar Örneği”.

Danial, S. 2013 “Cultural Relativism vs. Universalism: Female Genital Mutilation, Pragmatic Remedies” *Prandium: The Journal of Historical Studies* Vol. 2, No. 1

Genep, A.V. 2022 *Geçiş Ritleri*, İstanbul, Nora Kitap.

Grassivaro Gallo, P. ve Abdisamed, M. 1985 “Female Circumcision in Somalia”, *Anthropologischer Anzeiger*, 43 (4): 311-326.

Göregenli, M., Karakuş, P. 2014 “Göç araştırmalarında mekan boyutu: Kültürel ve Mekansal Bütünleşme” *Türk Psikoloji Yazıları*, 17(34), 101–115.

Güllüpnar.F. 2012 “Göç Olgusunu Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme” *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*.

Gür, N. 2023 “19. Yüzyıl Rus Resim Sanatında Evlilik Ritüeli ve Eşiksellik İlişkisi” *SDÜ ART-E Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, 16/32: 1110-1125.

Johnsdotter, S. 2012 “Projected Cultural Histories of the Cutting of Female Genitalia: A Poor Reflection as in a Mirror” *History and Anthropology*, 23/1: 91-114.

Lakatos, I 2018 “Thoughts on Universalism versus Cultural Relativism, with Special Attention to Women’s Rights”.

Meinardu, O. 1967 “Mytological, Historical and Sociological Aspects of the Practice of Female Circumcision Among the Egyptians” *Acta Ethnographica Academiae Scientiarum Hungaricae*, 6: 387-398.

- Mercan-Sarı, R. 2024 “Ankara’daki Somalili Göçmenlerin Sosyal Sermayeleri ve Dernekleşme Deneyimleri” *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, 41: 45-66.
- Mitchum, P.D. 2013 “Slapping the Hand of Cultural Relativism: Female Genital Mutilation, Male Dominance, and Health as a Human Rights Framework” *William & Mary Journal of Race, Gender, and Social Justice*, 587:585-607.
- Okin, S. M. 1999 “*Is Multiculturalism Bad for Women?*” Princeton University Press.
- Sarı, N. 2014 “Rivayetlere Göre Sünnetin Tarihi ve Ahkamı”, *KTÜ SBE Sos. Bil. Derg.*2014, (8): 259-290.
- Slack, A.T. 1988 “Female Circumcision: A Critical Appraisal. *Human Rights Quarterly*, 10, 437-486. <https://doi.org/10.2307/761916>
- Sirkeci, İ., Utku, D., Yüceşahin, M.M. 2019 “Göç Çatışma Modelinin Katılım, Kalkınma ve Kitle Açıkları Üzerinden Bir Değerlendirmesi”, *Journal of Economy Culture and Society* 2019; 59: 157-184
- Sirkeci, İ., Cohen J.H. 2015 “Hareketlilik, Göç, Güvensizlik”, 8-21 *İdeal Kent*.
- Soyer, S. 2014 “Kadın Sünneti: Kültürel Dayanaklar ve Yol Açtığı Sorunlar”, *Ekev Akademi Dergisi*, 60: 403-413.
- Tekeli İ., Erder, L.1978 *Yerleşme Yapısının Uyum Süreci Olarak İç Göçler*, Hacettepe Üniversitesi.
- Tilbe, A. ve Civelek, K. 2018 “Çatışma ve Göç Kültürü Modeli Bağlamında Göç Romanı Okuması: Yüksel Pazarkaya’nın Savrulanlar’ı” *Göç Dergisi*, 5/1: 77-106.
- Turner, V. 2018, *Ritüeller Yapı ve Anti-Yapı*, İstanbul, İthaki Yayınları.

Ünlüöner, K, Özekici, Y.K. 2019 “Turizm Odaklı Kültürel Dönüşümü Açıklayıcı Bir Temel: Kültürleşme Teorisi” Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi.

Yıldırım, A. 2019 “Misafir Misafiri Sevmez, Ev Sahibi Hiçbirini: Uydu Kentte Unutulan Somalili Sığınmacılar” The Guest Doesn’t Like Another Guest, and the Host Likes Neither: Somali Refugees forgotten in a Satellite Town. Anthropological Perspective on Transnational Encounters in Turkey: War, Migration and Experiences of Coexistence, Transnational Press London, Editörler: Meryem Bulut, Kadriye Şahin.

Yıldırım, A. 2021 “Burdur İlindeki Somalili Sığınmacılar Örneğinde Kültürel Kimlik ve Kadın Sünneti” Yıl 2021, Milli Folklor Cilt: 17 Sayı: 131, 34 - 46, 20.09.2021

Yıldırım, F.2014 “Bir Göç Hikayesi: Columbus Somali Diasporası” *İdealkent*, 14:38-52.

Zafer, A.B. 2016 “Göç Çalışmaları İçin Bir Anahtar Olarak “Kültürlenme” Kavramı” U.Ü. Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 19, Sayı: 30, 2016/1

Elektronik Kaynaklar:

https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/09/150904_alan_kurdi_oykusu

(<https://www.goc.gov.tr/arama/ara/6458%20say%C4%B1%C4%B1%20Yabanc%C4%B1ar%20ve%20Uluslararası%C4%B1%20Koruma%20Kanunu>).

<https://data.unicef.org/resources/female-genital-mutilation-a-global-concern-2024/>.

<https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/female-genital-mutilation>

UNICEF, “Female Genital Mutilation”, September 2020,

<https://www.unicef.org/protection/female-genital-mutilation/E.T.28.04.2021>.

https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/gecis_rituelleri

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1045501>

(<https://data.unicef.org/resources/female-genital-mutilation-a-global-concern-2024/>)

<https://www.unrefugees.org/news/somalia-refugee-crisis-explained/>

(<https://www.28toomany.org/country>)

<https://worldmigrationreport.iom.int/what-we-do/world-migration-report-2024-chapter-3/africa>

Lee 1966. https://tasam.org/tr-TR/Icerik/70109/afrikada_iklimsel_gocler_ve_sonuclari,
<https://burdur.goc.gov.tr/uyum>.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.12.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ANTROPOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 16/05/2025

Tez Başlığı: Göç, Entegrasyon ve Kültürel Değişme: Kadın Sünneti Örneği
Tez Başlığı (Almanca/Fransızca)*:.....

Yukarıda başlığı verilen tezinin a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 71 sayfalık kısmına ilişkin, 16/05/2025 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezinin benzerlik oranı % 14'tür.

Uygulanan filtrelemeler*:

- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- Kaynakça hariç
- Alıntılar hariç
- Alıntılar dâhil
- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tezinin herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Pınar Arslan

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Pınar Arslan
	Öğrenci No	N22125709
	Enstitü Anabilim Dalı	Antropoloji
	Programı	Antropoloji

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
Doç. Dr. Kameray ÖZDEMİR

* Tez **Almanca** veya **Fransızca** yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.

**Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları İkinci bölüm madde (4)/3'te de belirtildiği üzere: Kaynakça hariç, Alıntılar hariç/dahil, 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 5 words) filtreleme yapılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.12.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

TO HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF ANTHROPOLOGY

Date: 16/05/2025

Thesis Title (In English): Migration, Integration and Cultural Change: The Case of Female Genital Mutilation

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 16/05/2025 for the total of 71 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled above, the similarity index of my thesis is 14 %.

Filtering options applied**:

- Approval and Declaration sections excluded
- References cited excluded
- Quotes excluded
- Quotes included
- Match size up to 5 words excluded

I hereby declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

Kindly submitted for the necessary actions.

Pınar Arslan

Student Information	Name-Surname	Pınar Arslan
	Student Number	N22125709
	Department	Anthropology
	Programme	Anthropology

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED
Assoc.Prof.Dr. Kameray ÖZDEMİR

**As mentioned in the second part [article (4)/3] of the Thesis Dissertation Originality Report's Codes of Practice of Hacettepe University Graduate School of Social Sciences, filtering should be done as following: excluding reference, quotation excluded/included, Match size up to 5 words excluded.

EK 2 ETİK KURUL MUAFİYET FORMU

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
 Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu

Sayı : 16969557 - 446

Konu :

ARAŞTIRMA PROJESİ DEĞERLENDİRME RAPORU

Toplantı Tarihi : 28 ŞUBAT 2019 PERŞEMBE
Toplantı No : 2019/06
Proje No : GO 18/502 (Değerlendirme Tarihi: 05.06.2018)
Karar No : 2019/06-07

Üniversitemiz Edebiyat Fakültesi Antropoloji Bölümü öğretim üyelerinden Dr. Öğr. Üyesi Kameray ÖZDEMİR'in sorumlu araştırmacı olduğu, Pınar ARSLAN'ın yüksek lisans tezi olan GO 18/502 kayıt numaralı, "*Bilginin Yeniden Üretimi: Somalili Sığınmacılarda Kadın Sünneti Örneği*" başlıklı proje önerisi araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş olup, 01 Mart 2019-01 Nisan 2020 tarihleri arasında geçerli olmak üzere etik açıdan **uygun bulunmuştur**. Çalışma tamamlandığında sonuçlarını içeren bir rapor örneğinin Etik Kurulumuza gönderilmesi gerekmektedir.

1. Prof. Dr. Nurten AKARSU	Başkan)	9 Doç. Dr. Gözde GİRGİN	(Üye)
2. Prof. Dr. Sevda F. MÜFTÜOĞLU	(Üye)	10 Doç. Dr. Fatma Visal OKUR	(Üye)
İZİNLİ			
3. Prof. Dr. M. Yıldırım SARA	(Üye)	11. Doç. Dr. Can Ebru KURT	(Üye)
4. Prof. Dr. Nedret ŞÜKÜPLAM	(Üye)	12. Doç. Dr. H. Hüsrev TURNAGÖL	(Üye)
5. Prof. Dr. Ayşe Lale DOĞAN	(Üye)	13. Dr. Öğr. Üyesi Özay GÖKÖZ	(Üye)
6. Prof. Dr. Mintaze Kerem GÜNEL	(Üye)	14. Dr. Öğr. Üyesi Müge DEMİR	(Üye)
İZİNLİ			
7. Prof. Dr. Oya Nuran EMİROĞLU	(Üye)	15. Öğr. Gör. Dr. Meltem ŞENGELEN	
8. Doç. Dr. M. Özgür UYANIK	(Üye)	16. Av. Meltem ONURLU	(Üye)